

KULTURENS FRONTLINJER

Skrifter från forskningsprogrammet KULTURGRÄNS NORR

8

CARINA RÖNNQVIST

Var går gränsen?

Metoder vid kartläggning av kulturgränser i immigrantsamhällen

UMEÅ 1998

Var går gränsen?

KULTURENS FRONTLINJER

Skrifter från forskningsprogrammet KULTURGRÄNS NORR

8

CARINA RÖNNQVIST

Var går gränsen?

Metoder vid kartläggning av kulturgränser i immigrantsamhällen

UMEÅ 1998

I forskningsprogrammet **Kulturgräns norr: Förändringsprocesser i tid och rum**, som finansieras av **Riksbankens jubileumsfond**, är basbegreppet *gräns*. Dels granskas kulturgränser som utgör sega, tidsmässigt djupt förankrade strukturer inom ett geografiskt rum, dels krafter som på olika sätt sveper fram över rummet och ibland förmår utradera en kulturgräns, men ibland lämnar en gammal gräns helt orubbad. För att detta tvärvetenskapliga forskningsfält med framgång skall kunna genomlysas, samlar programmet forskare från åtta ämnen vid främst Umeå universitet och Sveriges Lantbruksuniversitet.

Forskningsprogrammet utger skriftserien **Kulturens frontlinjer**. Seriens huvudredaktör är professor Lars-Erik Edlund, Institutionen för nordiska språk vid Umeå universitet. Huvudredaktören biträds vid utgivningen av skilda medarbetare inom forskningsprogrammet. För grafisk utformning svarar fil.kand. Marianne Nejati, Stockholm .

Genom forskningsassistent Kristina Kram kan skrifterna beställas. Adress: Kulturgräns norr, Institutionen för nordiska språk, Umeå universitet, 901 87 Umeå.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	7
1. IDENTITETSBEVARANDE ELLER ANPASSNING - IMMIGRANTSAMHÄLLET OCH DESS KULTURGRÄNSER.....	9
1.1 ANALYSMETODER I SKÅRSKÅDAN.....	10
1.2 1900-TALET'S IMMIGRANTFORSKNING - STRÖMNINGAR OCH PERSPEKTIV	10
1.3 STUDIENS UPPLÄGGNING OCH KÄLLMATERIAL.....	13
1.3.1 JOHN G. RICE: "PATTERNS OF ETHNICITY IN A MINNESOTA COUNTY"	14
1.3.2 ROBERT C. OSTERGREN: "A COMMUNITY TRANSPLANTED".....	15
2. NORDAMERIKA OCH IMMIGRANTERNA.....	17
3. KÄLLBESTÅND	20
3.1 KYRKBÖCKER OCH ANNAT KYRKLIGT MATERIAL.....	20
3.2 CENSUS	20
3.3 PLAT BOOKS	21
3.4 TIDNINGAR.....	23
3.5 IMMIGRANTERNAS EGNA BERÄTTELSE.....	23
3.6 ÖVRIGT KÄLLMATERIAL	24
4. ANALYSMETODER VID KULTURGRÄNSFORSKNING	25
4.1 GEOGRAFISKA METODER.....	25
4.1.1 BOSÄTTNINGSMÖNSTER	25
4.1.2 KYRKLIG GEMENSKAP.....	28
4.1.3 MOBILITET.....	29
4.2 DEMOGRAFISKA OCH SOCIALHISTORISKA METODER.....	32
4.2.1 BEFOLKNINGSSTORLEK	32
4.2.2 BEFOLKNINGSSTABILITET	32
4.2.3 NATIVITET	33
4.2.4 GIFTERMÅLSMÖNSTER.....	34
4.2.5 YRKESTILLHÖRIGHET.....	36
4.3 EKONOMISKA METODER.....	37
4.3.1 ÄGOFÖRHÅLLANDEN.....	37
4.3.2 PRODUKTIONSINRIKTNING	39
4.4 SOCIOLOGISKA METODER.....	40
4.4.1 DEFINITION AV ETNISK SEGREGATION.....	40
4.4.2 MÄTNING AV ETNISK SEGREGATION.....	41
4.5 KVALITATIVA METODER.....	46
4.5.1 MUNTLLIG HISTORIA	46

4.5.2 MATERIELL KULTUR	47
4.5.3 SPRÅK	48
4.5.4 TRADITIONER	49
5. ANALYSMETODERNAS FÖRTJÄNSTER OCH BRISTER.....	50
6. KARTLÄGGA, RÄKNA ELLER KVALITATIVT GRANSKA - EN FORSKNINGSUTBLICK.....	55
7. SAMMANFATTNING	56
NOTER.....	58
KÄLLOR OCH LITTERATUR.....	64
BILAGOR.....	68

FIGURFÖRTECKNING

Figur 1. Markkarta över Vasa township	22
Figur 2. Terrängkarta över Athens township (ca 1865) sammanställd av Robert C. Ostergren efter samtida lantmätarens anteckningar	27
Figur 3. Etniska kommuner och urbana handelscentra i Kandiyohi County, 1905	30
Figur 4. Samhälle med minst två etniska grupper – schematisk framställning	42
Figur 5. Uträkning av segregationsindex	43
Figur 6. Tre regioner i Kandiyohi County	45

FÖRORD

Föreliggande uppsats faller in under den undersökningsnivå som kommit att kallas "Embryonala kulturgränser" inom det tvärvetenskapliga forskningsprojektet Kulturgräns norr, finansierat av Riksbankens Jubileumsfond. Texten kan ses som en orientering över några av de möjligheter som finns att undersöka hur gränser uppstår, etableras och kanske också suddas ut i miljöer där kulturmöten är en del av vardagen.

När jag började att intressera mig för invandramiljöer i allmänhet och nordamerikanska immigrantsamhällen i synnerhet, slogs jag av den vetenskapliga bredd med vilken man sökt närma sig ämnet. Geografer, lingvister, historiker, sociologer, etnologer - alla tycktes de kunna bidra med fruktbara infallsvinklar, när det gällde att lyfta fram och tydliggöra olika former av kulturgränser. Naturligtvis var det svårt att inte lockas av de vidgade möjligheter som en kombination av dessa olika perspektiv skulle kunna tillföra ett historiskt skeende eller fenomen. Idén att med tvärvetenskapens hjälp utforska den nordamerikanska immigrantmiljön med dess kulturella mångfald, resulterade så småningom i denna uppsats. För att kunna genomföra detta arbete, från tanke till text, har jag emellertid blivit flera personer ett stort tack skyldig. Framför allt vill jag tacka projektledare Lars-Erik Edlund för vänlig uppmuntran, min tidigare handledare Sune Åkerman för inspiration och kunnig vägledning, Kristina Kram för tålmodigt läsande av korrektur och Christian Lambert för hjälp med bildhantering.

Umeå i maj 1998

Carina Rönnqvist

1. IDENTITETSBEVARANDE ELLER ANPASSNING - IMMIGRANT-SAMHÄLLET OCH DESS KULTURGRÄNSER

I de allra flesta samhällen uppstår det mer eller mindre uppenbara kulturgränser. Givetvis blir denna tendens ännu tydligare i de samhällen där två eller flera etniska grupper samsas om utrymmet. I de omedvetna och medvetna strävandena att upprätthålla den egen sociala och kulturella identiteten skapas ett klimat som gynnar etnisk gruppbildning och samhörighet. Geografen och immigrantforskaren Robert C. Ostergren har kommit fram till att den kulturella och etniska medvetenheten hos en grupp svenska invandrare i Nordamerika t.o.m. blev större i det nya landet:

Swedish-American communities in early twentieth-century can be viewed as more traditionally Swedish, in some respects, than the places in Sweden from which their habitants came. Certainly the steadfast dominance of the church over everyday life was stronger in the American communities.¹

Detta är en iakttagelse som inbjuder till vidare forskning. Genom att undersöka hur olika grupper av människor agerar när de bosätter sig i en för dem helt ny miljö kan man få en unik bild av ett av människans djupast rotade behov; behovet av gemenskap och samhörighet. Mycket tyder på att detta behov till att börja med tog sig uttryck i de nära banden till andra landsmän och till hemlandet. Dock får man förmoda att en successiv anpassning till det nya landets kultur på sikt blev närmast oundviklig, även om graden av assimilation varierade mellan olika etniska grupper. Allen Williams är en av många forskare som kommit fram till detta:

Assimilation has been extensive, but far from complete. Some nationality groups, especially those from northern and western European nations, are more assimilated than others. A number of social, economic and ecological variables account for group differences in assimilation. Among these are primacy of arrival, social distance, socioeconomic status, residential heterogeneity, population density and population size.²

Denna trots allt genomgående tendens till assimilation är en realitet som säger oss mycket om den mänskliga driften att anpassa sig till nya förhållanden, och kanske kan man i själva verket se anpassningsprocessen som det yttersta uttrycket för behovet av samhörighet. Genom att studera olika aspekter av etniska gruppbildning och assimilation, kan man göra sig en god bild över hur kulturgränser uppstår och luckras upp. Men hur kan man då gå till väga för att på bästa sätt fastslå mekanismerna bakom detta i hög grad mänskliga beteende?

Utan tvekan är 1800- och 1900-talets Nordamerika ett mycket passande undersökningsområde när man har för avsikt att undersöka de kulturgränser som blir så uppenbara i immigrantsamhällen. Detta inte minst på grund av att immigrationen dit var så omfattande att invandrarna på många håll de facto kom att bli fler än amerikanerna själva, något som kom att innebära att anpassningen till den amerikanska kulturen av nödvändighet blev fördröjd. Likaså gjorde immigrationens omfattning

att en anseelig mängd till sin sammansättning snarlika invandrarsamhällen växte fram. Fördelen med detta är att man som forskare utan större bekymmer kan finna lämpliga jämförelse- och referenspunkter.³

1.1 ANALYSMETODER I SKÄRSKÅDAN

Föreliggande uppsats utgör delvis den metodiska basen för ett större forskningsarbete som fokuserar intraetniska och interetniska kontaktytor och relationer hos de skandinaviska invandrargrupperna i Alberta, Kanada. Eftersom den huvudsakliga intentionen med detta forskningsarbete är att söka uttröna hur kulturgränser uppstår och förändras i etniskt blandade miljöer, måste det anses synnerligen angeläget att utreda hur tidigare forskare arbetat med denna problematik. Med utgångspunkt i den tidigare immigrantforskningen har jag därför sökt utvärdera några av de analysmetoder som använts vid blottläggandet av kulturgränser.

Följande frågor har väglett mig genom arbetet:

- Vilket källmaterial kan användas vid kulturgränsforskning i Nordamerika. Vilka förtjänster och brister har materialet?
- Vilka analysmetoder har de olika forskarna använt för att fastställa de mer eller mindre skarpa kulturella skiljelinjer som uppstår mellan olika etniska grupper? Vilka källor har de utgått från? Vilka förklaringar väljer de att betona i de fall där de tolkar sina resultat?
- Vilka förtjänster och/eller brister har de olika analysmetoderna?
- På vilket/vilka sätt kan de analysmetoderna kombineras och/eller utvecklas för att bättre och säkrare resultat skall kunna erhållas?

Vid min granskning av analysmetoder har jag koncentrerat mig på några av de forskare som undersökt etnisk gruppering i rurala miljöer i Nordamerika under den immigrationsintensiva perioden mellan 1850 och 1930. Då det visat sig att den geografiska vetenskapens metoder haft mycket att tillföra i detta avseende, ligger undersökningens tyngdpunkt på studier utförda av två av de forskare som i sina studier över etniska grupper i immigrantsamhällen ingående behandlat den spatiala dimensionen.

1.2 1900-TALET'S IMMIGRANTFORSKNING - STRÖMNINGAR OCH PERSPEKTIV

Det råder ingen tvivel om att det hänt mycket inom den nordamerikanska etnicitets- och immigrantforskningens område. En stegvis övergång från en utvecklings- och framstegsriktad forskning, till ett betonande av generella strukturer, kan under 1900-talet iakttagas.⁴ De allra tidigaste immigrantforskarna tog framför allt fasta på

hur de olika invandrargrupperna lyckades assimileras i det amerikanska samhället. På senare år har man i stället undersökt de olika invandrargruppernas kulturella och etniska särart, samtidigt som intresset för interaktionen och förbindelserna grupperna emellan markant ökat.

När man under tidigt 1900-tal började intressera sig för de stora immigrantgrupperna i Nordamerika, utgick man ofta från Frederick Jackson Turners hypotes om att vildmarken och de demokratiska möjligheterna formade de nybyggare som bidrog till att odlingsgränsen flyttades allt längre västerut på den nordamerikanska kontinenten.⁵ Det var inte immigranternas etniska ursprung som stod i fokus utan snarare deras anpassning till en amerikansk livsstil. Det amerikanska samhället betraktades som en stor smältdegel där alla, oavsett ursprung, skulle smälta samman till ett enda folkslag. År 1940 försökte Turners adept, Marcus Lee Hansen, i *The Immigrant in American History*, skapa en bild av immigranten som typ:

Describing the myriad circumstances of the immigrants' departures and the varied origins from which they sprang, Hansen thought not to distinguish one strain from another, not to compare classes or nationalities or generations, but rather to convey a common process. (---) Hansen focused (...) on the anonymous commoner - European, to be sure, and rural in background, but a mythic individual in his or her implicit separation from any collective body and detachment from any institutional matrix.⁶

Å ena sidan tog Hansen härigenom ett avgörande steg från tidigare historikers individcentrerade forskning. Å andra sida skulle konglomeratet av dessa så skilda grupper av individer på sikt visa sig vara ett svårhanterligt studieobjekt.

När Oscar Handlin år 1951 gav ut *The Uprooted* anslöt han i det stora hela till Turners frontierteori och smältdegelhypotesen.⁷ På samma sätt som Hansen utgår Handlin från immigranten som typ. Han menar att det bryska uppbrottet från den gamla kulturen och försöken att anpassa sig till det nya, främmande samhället gjorde att immigranterna levde i en ständig kris. Detta kristillstånd kunde de nya amerikanerna befinna sig i under hela sin livstid och det skulle kunna dröja flera generationer innan immigrantättlingarna helt och hållet anpassade sig till den amerikanska livsstilen.⁸

Handlins arbete har inspirerat - och irriterat - flertalet efterföljande forskare. Mer än sina föregångare tog han fasta på immigranternas ursprung, och genom att betona att immigranterna också hade ett förflutet som påverkade förutsättningarna för assimileringsprocessen, visade han att anpassningen till det nya samhället inte var enkel och självklar, utan tvärtom en lång och svår process. Detta har många, även nutida, forskare arbetat vidare med. Däremot har hans närmast predeterministiska syn på den totala assimilationen under åren kommit att ifrågasättas, liksom han på samma sätt kritiserats för att han ger en stereotyp bild av den typiske immigranten, i stället för att visa på de olika invandrargruppernas särart.⁹

I och med den socialhistoriska inriktning som under 1960-talet blev allmänt förhärskande, kom immigranten som typ att bli ointressant.¹⁰ Assimilationsteorierna kom således att hamna i skymundan till förmån för det som man skulle kunna kalla

”immigranternas egen forskning”. Under denna mellanperiod tenderade forskarna att betona immigrantens hemland och etniska tillhörighet, i stället för att som tidigare lägga fokus på Nordamerika och immigrantgruppen som helhet.¹¹ Denna forskning kan ses som ett av leden i de olika etniska gruppernas identitetsuppbyggnad och har av somliga kommit att betraktas som ett hot mot ett enat Amerika. Den omstridde Arthur M. Schlesinger, Jr. menar att denna typ av historieskrivning används som ett tillhygge för att försvara de olika minoriteternas kulturella olikheter:

The ethnic upsurge (it can hardly be called a revival because it was unprecedented) began as a gesture of protest against the Anglocentric culture. It became a cult, and today it threatens to become a counterrevolution against the theory of America as "one people", a common culture and a single nation.¹²

Alla har inte på långt när gått lika långt som Schlesinger i sitt fördömande av den närmast etnocentrerade historieskrivningen, men många kritiska röster har höjts. Den marxistiska forskaren E. P. Thompson hävdar t.ex. att det är förljuget att överhuvudtaget tala om etnisk tillhörighet. I den mån individer kan känna sig tillhöra en viss etnisk grupp rör det sig endast om ett falskt medvetande. Den enda sanna grupptillhörigheten är i stället klassen.¹³

Även om denna etnocentrerade historieskrivningen ännu lever kvar (och då framför allt hos amatörhistoriker) kan man i dagens immigrantforskning uppmärksamma en strävan efter balans mellan anpassningsteorier och betoning av den etniska särarten. Denna strömning kan sägas representeras av bl.a. John Bodnar som år 1985 publicerade *The Transplanted*, en studie i vilken såväl betydelsen av den gamla kulturen som anpassningen till den nya betonas.¹⁴

I Sverige vaknade intresset för Nordamerikaemigrationen förhållandevis sent. Ända fram till mitten av 1900-talet publicerade endast ett fåtal studier, gjorda av några geografer, etnologer och kyrkohistoriker. Men i samband med att Vilhelm Moberg år 1959 gav ut sin skönlitterära invandrarsvit väcktes forskarnas intresse för den stora immigrationen till liv.¹⁵ Dock var det inte endast Mobergs verk som blev startskottet för en mer omfattande immigrationsforskning. Harald Runblom menar att det i hela Europa kunde märkas en ökande uppmärksamhet kring emigrationsfrågor, en uppmärksamhet som i Sverige manifesterades genom det s.k. Uppsalaprojektet, där forskare såsom Sune Åkerman, Lars-Göran Tedebrand, Ann-Sofie Källemark, Sten Carlsson och Hans Norman undersökte olika aspekter av immigrationen.¹⁶ Ett av projektets gemensamma utgångspunkter var Frank Thistlethwaites utmaning till historikerna att inte bara studera massemigrationen utifrån mottagarlandets perspektiv utan också från hemlandets. Källäget och det under 1960-talet gällande socialhistoriska perspektivet gjorde att forskarna i Uppsalagruppen huvudsakligen kom att använda sig av statistiska och demografiska metoder.¹⁷

Efter det att Uppsalaprojektet avslutats minskade intresset för immigrationsforskning något och de som likväl sysslade med denna typ av forskning kom att angripa immigrationsproblematiken från ett annat perspektiv:

The previous interest in quantification, social structure and social mobility was now replaced with a concern for studies such as: assimilation, cultural persistence, organizational and religious life, literary and artistic activities, politically radical Swedes and the role of the women. Efforts have also been made to integrate the history of the ethnic groups in the United States with that of general American history. Some comparative has also been attempted, especially concerning the Swedish immigrant urban experience.¹⁸

Denna tydliga förskjutning i metodiskt angreppssätt, från det tidigare utnyttjandet av företrädesvis kvantitativa metoder till de numera allt vanligare kvalitativa metoderna, kan också iakttagas i den internationella forskningen.¹⁹ Man kan i citatet ovan särskilt notera det uppvaknande intresset för de urbana områdena. Om man ser på immigrantforskningen i ett globalt perspektiv visar det sig nämligen att det tidigare huvudsakligen varit statsmiljöerna som fångat forskarnas intresse.²⁰ I Sverige, däremot, har forskarna ofta valt att fokusera de rurala miljöerna. Detta har främst berott på att källäget i detta avseende varit mycket gott samt att emigrationen av hävd ansetts vara ett ruralt fenomen.²¹ Historikern Kathleen Niels Conzen menar att man även när det gäller andra immigrantgrupper bör skjuta över fokus mot de rurala miljöerna, då dessa tidigare varit förbigångna.²²

1.3 STUDIENS UPPLÄGGNING OCH KÄLLMATERIAL

Jag har i min undersökning valt att huvudsakligen koncentrera mig på studier utförda av de två geograferna John Rice och Robert C. Ostergren. Förutom att jag mer ingående undersökt deras arbeten, har jag också granskat studier av andra forskare, såsom Dag Blanck, Peter Kivisto, Madeline Richard, Lars Ljungmark och Nils Haselmo.

För att underlätta förståelsen av analysmetoderna ger jag en historisk tillbakablick till tiden för massinvandringen. På grund av det faktum att merparten av de undersökta studierna behandlar immigrantsamhällen i USA, medan jag själv undersöker förhållandena i Kanada, har jag sökt göra en framställning där de båda ländernas såväl likheter som olikheter framträder.

En del av det källmaterial som de olika forskarna använt sig av har ingen svensk motsvarighet, vilket föranleder mig till presentera de vanligaste källorna separat, i stället för att ta upp dem i samband med metodpresentationen.

Jag har försökt skapa mig en uppfattning om hur framför allt Rice och Ostergren använt sig av och utnyttjat det källmaterial som stått till deras förfogande. Då det vore omöjligt att redovisa alla förekommande metoder har jag vid mitt urval utgått från två tämligen skilda principer, nämligen tillämplighet och originalitet. Givetvis är det inte alltid dessa sammanfaller. Därefter har jag sammanställt och värderat de analysmetoder som jag ansett vara av intresse. När det gäller de andra forskarnas arbeten har jag valt ut några av de metoder som kan fungera som komplement till

dem som Rice och Ostergren presenterar. Eftersom undersökningens resultaten många gånger belyser analysmetodernas tillämplighet, relaterar jag genomgående till dessa.

Ett problem vid min granskning har varit att de olika forskarna inte alltid beskrivit sitt metodiska genomförande så detaljerat. Detta faktum, som till stor del finner sin förklaring i den amerikanska framställningsnormen, har inneburit att jag stundom fått försöka räkna ut hur de gått tillväga. Ibland har de heller inte angivit vilket källmaterial som använts, vilket betyder att jag även i detta fall nödgats dra mina egna slutsatser.

Jag har delat in de olika analysmetoderna i fem olika kategorier: geografiska metoder, demografiska och socialhistoriska metoder, ekonomiska metoder, sociologiska metoder och, till sist, kvalitativa metoder. Denna indelning innebär inte att jag ansett det vara vattentäta skott mellan de olika metoderna. Tvärtom har det visat sig att ett flertal metoder skulle kunna passa in under minst två kategorier. När de gäller de kvalitativa metoderna skulle man t.ex. kunna tänka sig att lyfta ut den del som behandlar de språkliga aspekterna eftersom den tar upp både kvalitativa och kvantitativa angreppssätt. Den slutgiltiga indelningen kan förvisso diskuteras, men då det är metoden som sådan som är väsentlig, och inte dess etikett, blir denna problematik relativt ointressant.

Det bör poängteras att den huvudsakliga avsikten med detta arbete inte är att ställa de olika forskarna mot varandra utan snarare att sammanställa och granska deras sätt att arbeta med etnicitets- och kulturgränsproblematik. Den knapphändiga behandlingen av de kvalitativa metoderna i denna framställning²³ är en naturligtvis en brist, inte minst på grund av det ständigt ökande intresset för kvalitativ historia. Emellertid har det visat sig att detta angreppssätt är mycket underrepresenterat i den litteratur som jag granskat.

I det följande ges en presentation av Rice och Ostergrens utgångspunkter. Då jag endast lyft ut enstaka analysmetoder ur de övriga forskarnas arbeten, ges endast en kort presentation av deras forskning i direkt anknytning till metodbeskrivningen.

1.3.1 JOHN G. RICE: "PATTERNS OF ETHNICITY IN A MINNESOTA COUNTY"

John Rice kan betraktas som banbrytande när det gäller att utnyttja kartans möjligheter för att fastställa kulturgränser, och det är hans studie som behandlar de etniska grupperna i Kandiyohi County, Minnesota, som har varit föremål för mitt intresse.²⁴ Utifrån de uppgifter som ges i *Plat Books*, census och kyrkmaterial har han med kartans hjälp lyckats påvisa etnisk gruppbildning och kulturella gränser. Rices studie, som publicerades under tidigt 1970-tal, utgår i flera avseenden från ett socialhistoriskt perspektiv. Han ifrågasätter smältdegelhypotesen, och i stället för att betona den oundvikliga anpassningen till det amerikanska samhället försöker han lyfta fram de olika immigrantgruppernas särarter.²⁵ Det främsta syftet med hans undersökning blir därför att söka fastställa hur olika etniska grupper i ett invandrarsamhälle i Nordamerika etablerat reella rumsliga samhällen och hur dessa fortbestått.

Till detta kommer också hans strävan att utreda vilka faktorer som bidragit till eller hindrat detta fortbestånd.²⁶ Det mer precisa förfaringssättet för att uppnå detta syfte är att definiera och mäta segregationen av etniska grupper, för att på så sätt möjliggöra en jämförelse mellan dessa etniska grupper över tid. Vidare vill han definiera och begränsa socialt funktionella samhällen som kan kopplas till en specifik etnisk grupp. Till sist har han haft för avsikt att definiera och mäta befolkningsstabiliteten inom de olika samhällena för att få en jämförbarhet, i första hand mellan de undersökta samhällena men också - i den mån det är möjligt - med samtida europeiska samhällen.

Rice inleder sin undersökningsdel med att definiera innebörden i begreppet "etnisk grupp". Eftersom källmaterialet ofta är mycket knapphändigt när det gäller att ange kulturella markörer, såsom exempelvis språk, religion etc., har han i undersökningens första del endast utgått från familjenamnet och föräldrarnas födelseplats, något som även det visat sig vara komplicerat, då t.ex. den tyskspråkiga gruppen tillhörde olika nationaliteter.²⁷ I de fall där nationaliteten är oviss ger han därför etniciteten företräde. Som undersökningsområde har Rice valt Kandiyohi County, Minnesota, eftersom han menar att det är mycket representativt när det gäller etnisk gruppering, och att det dessutom har en fördelning mellan de olika grupperna som antyder att där finns en betydande segregation.²⁸

De metoder Rice använder sig av utgår i många fall från kartan, och det kanske inte heller är förvånande att han i egenskap av geograf väljer att studera den etniska gruppbildningen utifrån ett tydligt geografiskt perspektiv. Denna tydliga inriktning till trots, ser han inte de kartografiska metoderna som det enda svaret på kulturgränsproblematiken, då dessa endast belyser den etniska segregationen och inte den etniska gemenskapen.

Distinktionen mellan etnisk gemenskap och etnisk segregation är för övrigt central i undersökningen. Enligt Rice behöver inte förekomsten av etnisk segregation nödvändigtvis innebära att det också finns en etnisk gemenskap.²⁹ Utifrån det källmaterial och de metoder som används i undersökningen kan således endast konklusioner beträffande den etniska segregationen göras. Tillsammans med studiens begränsade omfång är kanske detta den största anledningen till att Rice inte drar alltför långtgående slutsatser av de resultat han erhåller. Han nöjer sig med att konstatera att han i sin undersökning funnit att etnisk segregation varit en realitet, men att den sett olika ut i skilda delar av området. Som en viktig bidragande orsak till den assimilering som också avslöjats anger han stadens inflytande. Rices undersökningar ger dock fler frågor än svar och han uppmanar till fortsatta, vidgade studier och undersökningar efter de metoder han utvecklat.³⁰

1.3.2 ROBERT C. OSTERGREN: "A COMMUNITY TRANSPLANTED"

Geografen Robert C. Ostergren har i sin uttömmande undersökning av en grupp svenskar i Isanti County, Minnesota,³¹ använt och utvecklat vissa av Rice metoder.

Men om Rices studie kan kännetecknas av metodiskt nyskapande, präglas Ostergrens framställning av viljan att presentera den mångfacetterade historiska verkligheten. Som en naturlig följd av detta beskriver inte den senare sitt metodiska tillvägagångssätt lika ingående som den förra. Som komplement till de spatiala och kvantitativa metoderna har Ostergren också arbetat med mer kvalitativa metoder.

När man tidigare studerat immigrantsamhällen i Nordamerika har intresset i huvudsak riktats mot mottagarlandet. Ostergren, däremot, väljer att skildra en etnisk grupp med både det nya och det gamla landet som viktiga referenspunkter. Till skillnad från vad som brukar vara fallet undersöker han således inte bara hur den etniska gruppen anpassas till ett nytt samhälle, utan också hur det gamla samhället påverkas av att en stor del av befolkningen flyttat till en helt ny kontinent. Hans övergripande tes är att kommunikationen mellan grupperna på båda sidor Atlanten skapade förutsättningar för utveckling och förändring i såväl det nya som det gamla samhället.³² Detta gör att han på ett uppenbart sätt ansluter till Thistlethwaites uppmaning att överbrygga Atlantens massiva "saltvattenbarriär" som tidigare hämmat immigrationsforskningen.

I fokus för Ostergrens granskning står en grupp emigranter från Dalarna, Sverige. En stor, om än ej helt avgörande, anledning till detta val var att källäget ser bättre ut när det gäller svenska invandrare, än när det gäller övriga immigrantgrupper. Det område Ostergren väljer att studera är extremt svenskdominerat, varför det inte i första hand blir relationen till andra immigranter som ägnas intresse, utan snarare förhållandet till andra svenska grupper och de infödda amerikanerna. Då Ostergrens undersökningar syftar till att belysa de kulturella yttringarna hos en specifik svensk grupp kan inte alla hans metoder överföras till en undersökning av kulturgränser mellan olika etniska grupper. Emellertid behöver inte det faktum att Ostergren endast undersöker de svenska invandrargrupperna vara ett problem i sig. Tack vare att han jämför de olika regionala grupperna sinsemellan går de flesta av hans metoder alldeles utmärkt att tillämpa vid övrig kulturgränsforskning.

För att kunna jämföra om, och i sådana fall hur, den geografiska miljön påverkar framför allt de ekonomiska förhållandena för immigranterna, undersöker Ostergren två invandrargrupper från Rättvik, Dalarna, den ena bosatt i Isanti County och den andra i Clay County. Eftersom bosättningen i Isanti var större än den i Clay County väljer han att lägga fokus på den förra, medan han använder den senare som referenspunkt.³³

Vid sin jämförelse mellan Rättvik och Isanti County finner Ostergren att svenskarna i Isanti i vissa avseenden var mer "svenska" än de som levde kvar i Rättvik, när det gäller kulturella fenomen som kyrkoliv och familjebildning. Enligt Ostergren berodde detta på att det även i den gamla hemorten i Sverige skedde en omvälvande samhällsförändring vid slutet av 1800-talet och att man då i många fall övergav de gamla traditionerna. Däremot drar han slutsatsen att de svenska immigranterna relativt snabbt anpassade sig till den ekonomiska verklighet som gällde i Nordamerika. Detta visar sig bland annat i att de relativt snart övergick till att odla de grödor som var mest lukrativa.³⁴

2. NORDAMERIKA OCH IMMIGRANTERNA

Under mitten av 1800-talet började en massinvandring till Nordamerika av sällan skådat slag. De människor som sökte sig till Amerika kom för att bygga upp en ny tillvaro i ett land där tillgången på jord tycktes outtömlig och möjligheterna obegränsade. På de vidsträckta prärieområdena bildades så småningom samhällen, vilka allt som oftast kunde räkna ett flertal olika nationaliteter till sina invånare.

För att kunna förstå under vilka premisser dessa samhällen växte fram är det viktigt att bilda sig en uppfattning om hur statliga, ideologiska och ekonomiska intressen påverkade invandring och nybyggande. Nordamerika består som bekant av två olika stater, USA och Kanada. Även om de båda länderna då liksom nu i väsentliga avseenden skiljer sig åt, hade de vid tiden för den stora invandringen en sak gemensamt: behovet av nya medborgare som kunde ta de stora prärieområdena i väst i besittning. Förvisso kom de allra flesta invandrare under 1800-talet att söka sig till USA, men när jorden där under sent 1880-tal började tryta ökade intresset för Kanada markant.³⁵ För statens vidkommande var det således främst behovet att fylla ut de tomma prärieområdena som föranledde uppmuntran till immigration, medan det för kapitalet, och då framför allt för järnvägsbolagen, var de ekonomiska intressena som var drivkraften.³⁶

I USA var strävandena att flytta odlingsgränsen västerut i många avseenden en maktpolitisk strategi som kom att ackompanjeras av ideologiska förtecken. År 1845 skrev journalisten John L. O'Sullivan om skyldigheten att uppfylla hela den nordamerikanska kontinenten, från öst till väst:

[It is] our manifest destiny to overspread and to possess the whole of the continent which Providence has given us for the development of the great experiment of liberty and federated self-government entrusted us.³⁷

Inte minst på grund av sin något arroganta hållning gentemot de imperialistiska staterna i Europa, behövde USA rättfärdiga sina egna expansionistiska strävanden. Att hävda att expansionen västerut var den "uppenbara bestämmelsen" blev den ideologiska lösningen på detta dilemma. I insmickrande annonskampanjer framställdes *Manifest Destiny* symboliskt som den goda ängeln som ledde nybyggarna västerut.³⁸

Ofta nämns *The Homestead Act*, som infördes år 1862, som en viktig bidragande orsak till den stora invandringen till USA. Denna bestämmelse infördes bl.a. för att förhindra markspekulationer och monopol och innebar att presumtiva nybyggare för en mindre registreringsavgift erbjöds ett stycke mark om 160 acres (ca 64 hektar), mot att odla upp jorden och bo kvar i fem år. Det kom emellertid att visa sig att *The Homestead Act* inte fick den genomslagskraft som man från början hade avsett. En anledning till detta var att en stor del av jorden hamnade i händerna på kommersiella intressen. En annan var att 160 acres på prärieområdena egentligen var för lite för att försörja en familj. Därutöver gjorde det faktum att områdena i väst i princip endast var bebyggda vid järnvägarna, på mark som ägdes av de stora järnvägsbolagen, att

nybyggarna ofta hade att välja mellan att köpa järnvägsbolagens mark eller att ta en homesteadjord i besittning och leva långt ifrån övrig bebyggelse.³⁹

Det kan för oss idag vara svårt att acceptera de rasistiska undertonerna i USA:s strävanden västerut. Förutom att det togs föga hänsyn till de indianer som levte ute på prärien sedan urminnes tider⁴⁰ styrdes invandringen till USA av en tämligen aggressiv politik från regeringsmaktens sida. Starka antikinesiska känslor, vars ursprung gick att finna i arbetarleden, gjorde att kongressen år 1882 införde drastiska restriktioner vad beträffade invandring från de asiatiska länderna.⁴¹

Invandringen till Kanada började, som ovan framgått, senare än den till USA och den blev aldrig lika omfattande. Detta hindrar dock ej att behovet av att fylla ut de närmast folktomma prärieområdena var om möjligt ännu större i Kanada där man hade extremt låg befolkningstäthet och inte kunde lösa befolkningsproblemet med att uppmuntra den egna befolkningen att flytta västerut. Med USA som förebild införde man år 1872 en homestead-lag, som kom att gälla ända fram till 1930.⁴²

Den kanadensiska staten drev en intensiv kampanj som skulle locka nybyggare till prärieområdena. Människor som tillhörde de synliga etniska minoriteterna var inte välkomna som immigranter till Kanada,⁴³ vilket bland annat visar sig i att det fördes en aktiv politik för att begränsa invandring från de asiatiska länderna och Indien.⁴⁴ I stället försökte man att locka amerikanska och brittiska medborgare. Även de västeuropeiska och skandinaviska grupperna uppmuntrades till invandring, då dessa ansågs lättassimilerade.⁴⁵ En kampanj som specifikt riktade sig till skandinaverna initierades av Kanadas premiärminister MacDonald när han vid ett besök i Storbritannien kommit i kontakt med ett antal skandinaviska emigranter.⁴⁶

Det var relativt vanligt att skandinaver som först utvandrat till USA flyttade vidare till Kanada.⁴⁷ När det gäller de immigranter som kom direkt från Sverige kan man notera en betydande skillnad mellan USA och Kanada. Under den tidigare immigrationen till USA kom den övervägande delen svenska immigranter från de mellansvenska och södra länen, medan de som kom direkt till Kanada ofta hade sina rötter i Norrland.⁴⁸

När väl statliga och ekonomiska intressen gjort att emigrationen tagit fart kom de personliga kontakterna på båda sidor om Atlanten att spela en viktig roll för fortsatt invandring till Nordamerika. Genom de s.k. amerikabreven spreds emellertid den propaganda som kanske påverkade mest.⁴⁹ I dessa framställdes Amerika som möjligheternas land - landet där alla som hade två starka händer och en god vilja kunde lyckas. Sannolikt kom denna myt också att påverka nybyggarmiljöerna i viss utsträckning.

Under 1800-talet kom det således att bli den europeiska kontinenten som bidrog med flest invandrare. Den kraftiga befolkningstillväxten i Europa sammanföll passande nog med Amerikas ökande behov av mänskligt kapital.⁵⁰ Tyskar, skandinaver, tjecker, irländare, engelsmän och andra européer, alla kom de för att bygga upp en ny tillvaro i möjligheternas land.⁵¹ Väl i land efter den långa och ofta svåra resan över Atlanten möttes Amerikas nya medborgare av en helt ny verklighet där ingenting var det gamla likt. Deras livsförutsättningar ändrades med ens. Kanske är det inte så märkligt att många invandrare valde att söka sig till platser där de visste att

de kunde finna landsmän. Att så verkligen var fallet visar sig inte minst när man studerar de skandinaviska immigranternas bosättningar.⁵²

Även om prärieområdena var mycket stora gjorde det faktum att många immigranter ur samma etniska grupp valde att bo i närheten av varandra att det kunde bli brist på jord där de slagit sig ned. I många fall kom då hela grupper av människor att flytta vidare inom Nordamerika. När man studerar detaljerade kartor över Nordamerika är det mycket lätt följa dessa immigrantgruppers flyttningar, eftersom de ofta valde att ge den nya bosättningen samma ortnamn som den tidigare. Vid en undersökning av en norsk invandrargrupp i Mellanvästern har det visat sig att dessa s.k. dottersamhällen företrädesvis bestod av medlemmar från samma släkt.⁵³

De flesta av Nordamerikas immigrantmiljöer uppvisar likartade drag. Exempelvis har de flesta immigrantsamhällen haft en liknade demografisk utveckling. Detta beror främst på den homogena ålders- och könsstrukturen hos de invandrade. En klar majoritet befann sig i åldersintervallen 15-30 år när de emigrerade. Dessutom kan i de rurala miljöerna en betydande överrepresentation av det manliga könet noteras.⁵⁴

Oftast fungerade den egna kyrkan som centrum och samlingspunkt. Det var där som man träffade andra landsmän, utbytte idéer och planerade den gemensamma verksamheten. Kyrkan kom också att fungera som den konservativa kraft som skulle markera den egna etniska tillhörigheten gentemot det amerikanska.⁵⁵ Med tiden minskade dock kyrkans roll som det etniska samhällets fokus och även där började de amerikanska normerna att göra sig gällande. I synnerhet gäller detta modersmålet som inte minst de svenskamerikanska kyrkorna in i det sista försökte bevara.⁵⁶

USA och Kanada skiljer sig något beträffande övriga institutioner som markerar etnisk tillhörighet. Till skillnad från svenskamerikanerna kom svenskkanadensarna inte i någon större utsträckning att etablera egna colleges, museer, historiska sällskap och liknande.⁵⁷

3. KÄLLBESTÅND

Jag har i det nedanstående sammanställt några typer av källmaterial som kan vara användbara vid kulturgränsforskning i Nordamerika. Flertalet av dessa källor har använts av de forskare vars arbeten jag studerat.

3.1 KYRKBÖCKER OCH ANNAT KYRKLIGT MATERIAL

En mycket flitigt anlitad källa hos immigrantforskarna är kyrkböckerna i de svensk-amerikanska församlingarna. Många av dessa har blivit microfilmade av Lennart Setterdahl och finns numera tillgängliga på Svenska Emigrantinstitutet i Växjö.⁵⁸ Svenskarna i Nordamerika tillhörde flera olika församlingar, såsom missionskyrkor, baptistkyrkor, metodistkyrkor och episkopala kyrkor. Vanligast var dock att de tillhörde en evangelisk-luthersk församling som var ansluten till Augustana-synoden.⁵⁹ Av de olika samfundet är det också Augustanas förteckningar som bidragit med det mest kompletta materialet över sina medlemmar. I det stora kyrkomaterialet kan man bl.a. finna listor över församlingsmedlemmar, protokollböcker, dopböcker, begravningsböcker och böcker för övrig kyrklig verksamhet. Böckerna kan ge information om namn, kön, ålder, födelseort, årtal för emigration till Nordamerika, ort från vilken personen i fråga emigrerade, konfirmation, äktenskap och död.⁶⁰ Även när det gäller läsförmåga, skrivförmåga och allmän förståelse kan kyrkböckerna i vissa fall ge besked.⁶¹

Ett problem med de svenskamerikanska kyrkböckerna är att man inte kan räkna med att de är lika kompletta som den svenska motsvarigheten. Oftast är det endast Augustanasynodens förteckningar, som kan användas till mer ingående demografiska studier. Eftersom endast omkring en fjärdedel av den svenska immigrantgruppen var ansluten till någon av Augustanas församlingar, blir emellertid referensgruppen något begränsad.

3.2 CENSUS

I både USA och Kanada har det utförts folkräkningar vart tionde år. Denna s.k. census görs i första hand för att ge ett underlag till fördelningen av mandat i representanthuset,⁶² och kan med fördel användas för att undersöka det förflutna. I den amerikanska censusen kan man finna ett flertal uppgifter om de olika individerna: adress, namn, släktförhållande för varje person till familjeöverhuvudet, personbeskrivning (ras el. färg), kön, födelsedatum, ålder, senaste födelsedag, civilstånd, antal år som gift, antal barn, hur många av dessa barn som lever, ursprung för varje individ och dess föräldrar, medborgarskap, år för invandring, antal år i USA, arbete eller yrke, arbetslös, utbildning, antal månader i skola, läs- och skrivkunnighet,

behärskande av det engelska språket, bostadsinnehav: gård eller hus (friköpt, belånat eller hyrt) samt nummer på jordbruksförteckning.⁶³ När man inte finner de uppgifter man behöver i den offentliga censussen kan man ta del av manuskripten som också finns bevarade och tillgängliga.

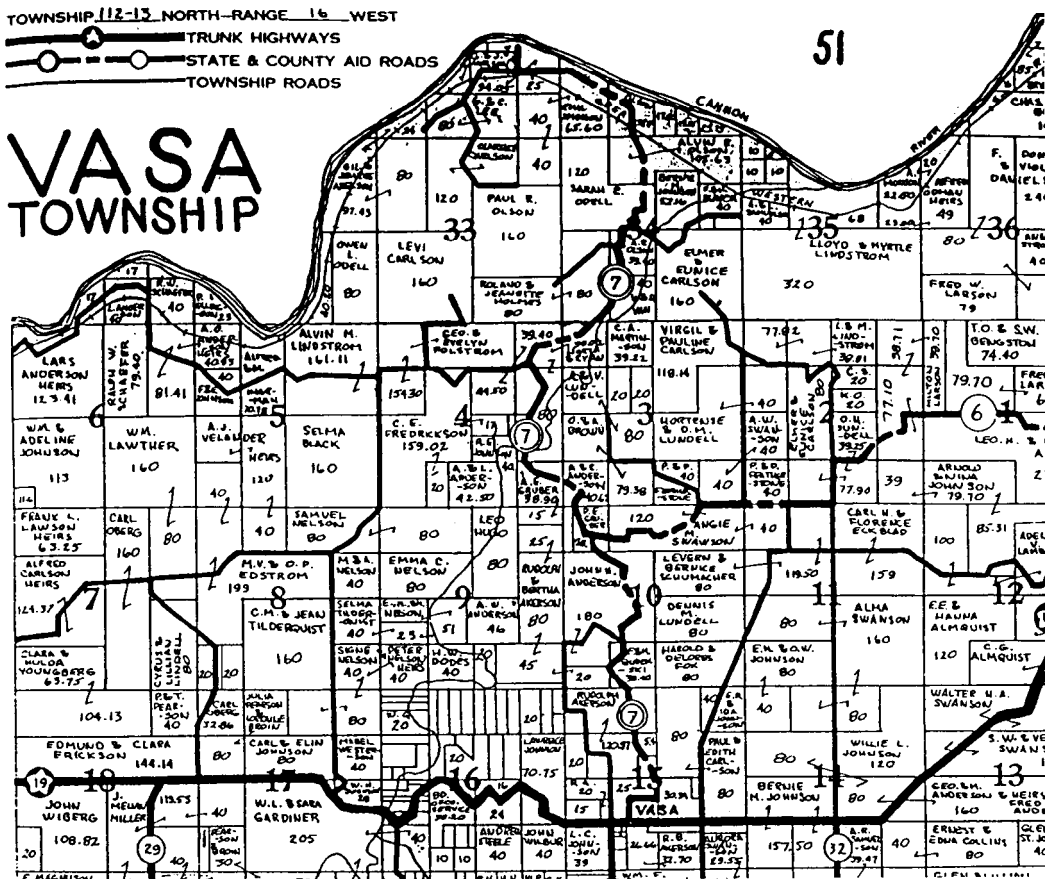
Det som gör den amerikanska censussen unik är att man under en och samma dag försökt räkna samman de individer som just då befann sig på varje ort. Detta gör att även de som t.ex. befann sig på resande fot räknades in i census för den orten. Dessutom innebär den begränsade tiden för folkräkningen att man måste anlita ett mycket stort antal personer för att utföra den, personer vilka ofta saknade adekvat utbildning och erfarenhet. Förmodligen är detta den största anledningen till att censusuppgifterna inte alltid är de pålitligaste. Hans Norman, bland andra, har kommit fram till att det finns stora diskrepanser mellan censussen och församlingsböckerna beträffande individernas ålder. Vid en jämförelse mellan censussen och den Lutherska församlingens förteckningar visar det sig att det finns skillnader beträffande samma individers ålder på upp till sex år och t.o.m. däröver. Norman konstaterar att det oftast är församlingarnas uppgifter som är de mest korrekta.⁶⁴ Ett annat problem är sekretesslagarna. För närvarande är den sista offentliga censussen i USA från 1920, medan den sista offentliga censussen i Kanada är från 1901.⁶⁵

Det är inte bara på federal nivå som det utförts folkräkningar, utan även i vissa fall på delstatsnivå. Dessa har oftast gjorts i tioårsintervaller, fem år efter den federala censussen.⁶⁶ Det har även gjorts s.k. *federal agricultural census* där fakta rörande jordbrukens storlek och produktionsinriktning sammanställts. Till denna hade lantbrukarna själva fått lämna in uppgifter om bl.a. redskap, odlade grödor, antal djur, gårdsvärde, anställd arbetskraft och värdet av sålda skogsprodukter.⁶⁷

3.3 PLAT BOOKS

När en person köpte mark registrerades detta vid "Register of Deed's Office". Med hjälp av dessa register framställdes markkartor där det tydligt framgick vilka som ägde marken. Stundom kom också dessa markkartor att sammanställas med listor över adresser till jordbrukare och företagare i countyt i s.k. *Plat Books*.⁶⁸ Markkartorna i dessa böcker såg ut som den som återges på nästa sida.

VASA TOWNSHIP

Figur 1. Markkarta över Vasa township

Källa: Per Clemensson och Kjell Andersson: *Emigrantforskna! Steg för steg*, s. 142.

Det geometriska system som kännetecknar jordindelningen i så gott som hela Nordamerika framgår tydligt av denna markkarta. Även om det är i stort sett identiska uppgifter som ges i de medföljande listorna över fastighetsägarna, underlättar onekligen dessa listors överskådlighet sökandet efter individer i en viss etnisk grupp.

Det råder ingen tvekan om att *Plat Books* är en utmärkt källa när man vill kartlägga etnisk gruppering i ett område. Men inte heller användandet av dessa källor är problemfritt. Syftet med dem var i första hand kommersiellt, och det hände ibland att förlaget försummade att ange vilket årtal de var utgivna. Detta är naturligtvis förödande för den som vill studera dem som historiska källor, även om man genom att t.ex. försöka datera annonserna på ett ungefär kan fastställa när de gavs ut. Eftersom många valde att amerikanisera sina namn kan det ibland också bli problematiskt att särskilja t.ex. svenskarna från de övriga etniska grupperna.⁶⁹

3.4 TIDNINGAR

Förvånansvärt många svenskamerikanska tidningar gavs ut i Nordamerika under mitten av 1800-talet och framåt. Dessa dagstidningar, journaler och politiska veckotidningar kan belysa i stort sett alla aspekter av immigranternas verklighet.⁷⁰ På Svenska Emigrantinstitutet i Växjö finns en del av denna omfattande press mikrofilmad. Där finner man också *Landelius' utlandssvenska klippsamling*, som innehåller dödsannonser och artiklar om de svenskamerikaner som på något sätt utmärkt sig, lika väl som artiklar om specifika händelser. Dessa klipp är hämtade från svenska, svenskamerikanska och amerikanska tidningar från tidigt 1920-tal till någon gång in på 1960-talet. Samlingen kan dock inte ses som komplett.

Trots att det finns ett rikt utbud av svenskamerikanska tidningar skall man inte förakta de amerikanska. Särskilt på lokal nivå torde det finnas information om såväl de svenska som de övriga etniska grupperna.

Det finns åtminstone två större problem förknippade med användning av tidningar som källmaterial. För det första gör materialets omfattning att det kan bli mycket tidskrävande att sammanställa det. För det andra infinner sig vissa källkritiska problem eftersom man får utgå från att det mesta är skrivet med ett visst mått av subjektivitet.

3.5 IMMIGRANTERNAS EGNA BERÄTTELSER

Ofta kan det vara värdefullt att bearbeta immigranternas egna berättelser. Genom analys av litteratur, dagböcker, brev och intervjumaterial kan man skapa en ganska god bild av människornas värderingar och attityder, även om det naturligtvis inte går att dra några generella slutsatser. Dessutom kan man använda informationen i detta material som en ingång till undersökningar som kan utföras på ett mer vetenskapligt sätt.

Utbudet av litteratur som behandlar immigranternas liv är också större än vad man vid första anblicken kan förledas att tro. Denna litteratur uppvisar en spännvidd från direkta biografier till mer fiktiva berättelser och de behandlar ofta immigranternas upplevelser i det nya landet.⁷¹ Otvivelaktigt kan dessa källor vara värda att granska ur såväl ett lingvistiskt som ett mentalhistoriskt perspektiv.

En del dagböcker och stora mängder av brev från utvandrade svenskar går att finna på Svenska Emigrantinstitutet. Där finns också ljudupptagningarna av de intervjuer som under 1970-talet utfördes av Lennart Setterdahl i USA och av sonen Mikael Setterdahl i Kanada. Av dessa har jag lyssnat igenom ett tiotal intervjuer där de gamla immigranterna bl.a. berättar om skolgång, kyrkoliv, traditioner, flyttningar, arbetsförhållanden, relationer till hemlandet och relationer till andra etniska

grupper i Nordamerika.⁷² Då många av de intervjuade talar svenska kan det också vara av intresse av studera **om** och, i aktuella fall, **hur** språket förändrats.

På samma sätt som när det gäller tidningsmaterial måste man anta ett kritiskt förhållningssätt när man undersöker immigranternas egna berättelser. Detta gäller kanske i särskilt hög grad i de fall där tidsfaktorn fått göra sitt till. Förutom att man i beräkning får ta den mänskliga driften att framställa sig själv och sina handlingar i så god dager som möjligt, får man ta hänsyn till det ofta sviktande minnet.⁷³

3.6 ÖVRIGT KÄLLMATERIAL

En stor del av det källmaterial som de olika forskarna använt finns inte alls tillgängligt här i Sverige. Detta gäller t.ex. förteckningar över födslar och äktenskap i ett county, d.v.s. källor som är mycket användbara, när man vill utföra demografiska studier.

Jag har därutöver frågat mig om det kan finnas några källor som skulle kunna användas vid forskning om Nordamerikas immigranter men som ännu inte utnyttjats i någon utsträckning. Det finns mycket som talar för att juridiskt ekonomiska dokument, såsom t.ex. testamenten och bouppteckningar, skulle kunna utgöra en viktig källa då dessa kan tolkas ur såväl ett ekonomiskt som ett etnologiskt perspektiv. På samma sätt skulle dokument över tvistemål och andra civilrättsliga mål kunna vara av intresse vid en undersökning av de etniska gruppbildningarna och gränserna. Dock får man räkna med att tillgängligheten av dessa material kan vara begränsad.

Listor över skolornas elever kan också vara ett givande material att studera. Vid genomlysning av Mikael Setterdahls intervjumaterial fann jag indikationer på att vissa föräldrar valde att placera sina barn i skolor utanför det egna samhället.⁷⁴ Det borde därför vara av intresse att undersöka om det finns något mönster hos de olika etniska grupperna i detta avseende.

4. ANALYSMETODER VID KULTURGRÄNSFORSKNING

Det finns inga självklara infallsvinklar vid en undersökning av kulturgränser. På grund av denna framställnings begränsade omfång är heller inte en komplett sammanställning möjlig. I stället har jag valt ut ett antal analysmetoder som på olika sätt belyser kulturgränsproblematiken. För att göra framställningen mer åskådlig, presenteras dessa metoder efter huvudsakligt angreppssätt. I det nedanstående följer därför en sammanställning av geografiska, demografiska och socialhistoriska, ekonomiska, sociologiska och till sist kvalitativa metoder.

4.1 GEOGRAFISKA METODER

Att använda kartan för att fastställa etnisk gruppbildning har visat sig vara en förträfflig metod. Den kanske allra första att använda sig av kartografiska metoder vid immigrantstudier var Helge Nelson. Redan under tidigt 1940-tal publicerade Nelson *The Swedes and the Swedish Settlements in North America*, ett verk bestående av två delar, varav den ena är en ren atlas där han med stöd av framför allt censusuppgifterna visar hur de olika etniska grupperna var placerade på kartan.⁷⁵ Syftet med studien var i första hand att visa och förklara spridningen av den svenska invandrargruppen i Nordamerika.⁷⁶ Då Rice och Ostergren vidareutvecklat Nelsons metoder kan de i vissa avseenden betraktas som hans efterträdare.

4.1.1 BOSÄTTNINGSMÖNSTER

Rice har med hjälp av *Plat Books* från åren 1880 och 1905 på ett mycket konkret sätt åskådliggjort hur jordägandet hos de olika etniska grupperna förändrades över tid. Vanligen skulle kanske en granskning av jordäggande hänföras till de ekonomiska metoderna, men då Rice väljer att presentera sitt resultat i kartans form och dessutom inte drar några långtgående slutsatser av ekonomisk art kan man snarast räkna metoden som kartografisk. Det som i själva verket intresserar honom är i stället bosättningsmönstret.⁷⁷ (För exempel på karta se bilaga 1.)

De vinster Rice gör med att presentera kartor över jordägandet är framför allt att det tydligt framgår hur de olika grupperna bosatt sig i förhållande till varandra. I fallet med Kandiyohi County, där jordmänen enligt uppgift inte skiljer sig nämnvärt från område till område i fråga om bördighet, drar Rice slutsatsen att bebyggelsen och jordägandet styrs av kulturella och sociala faktorer snarare än ekonomiska. Jämförelsen över tid visar bl.a. utvecklingen av de etniska gruppernas integration och det går också med hjälp av kartan att avläsa huruvida det finns någon skillnad i

fråga om etnisk gruppbildning mellan de områden som ligger nära en stad och de som ligger på landsbygden. Emellertid menar Rice att denna metod inte ensam kan ligga till grund för ett fastställande av den etniska gruppbildningen i ett område. Som ett komplement till denna kartografiska metod har han därför utarbetat en segregationsmodell, vilken jag nedan redovisar under rubrik 4.4.2.

Ett bra exempel på hur kartan kan användas för att sammanställa uppgifter också från andra källor än *Plat Books* visar Rice när han undersöker om det finns någon etnisk segregationen på regional nivå vad beträffar de svenska grupperna i det undersökta området. Han har här kunnat komplettera den information som ges i *Plat Books* med kyrkornas förteckningar över sina medlemmar. Då det svenska kyrkomaterialet är relativt fullödigt när det gäller individens härkomst, har Rice lyckats spåra många av svenskarnas regionala tillhörighet. Dock noterar han att inte alla immigranter var anslutna till någon församling. Dessutom är inte ens förteckningarna från den lutherska församlingen fullständiga, en tendens som tycks förstärkas under åren.⁷⁸

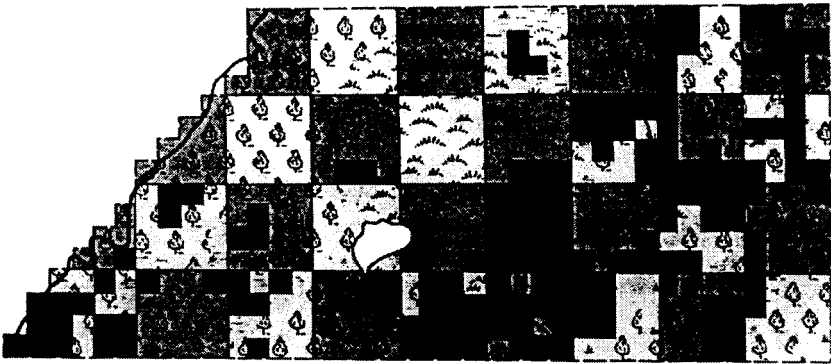
Efter att ha sammanställt storleken på de olika regionala gruppernas jordtillgångar och relaterat det till jordinnehavet hos hela den svenska befolkningen i Kandiyohi County, visar han med hjälp av kartan hur de olika regionala grupperna fördelar sig över landområdet. Även i detta fall kan tydliga gruppbildningar skönjas. Det skulle onekligen vara intressant att jämföra kartorna över de etniska grupperna med den över de svenska provinserna. Finns det något som tyder på att någon av de regionala grupperna var mer benägen att beblanda sig med de övriga etniska grupperna?

Även Ostergren har med kartans hjälp försökt att dra några slutsatser om de etniska grupperingarna. För att skapa sig en uppfattning om hur själva tidpunkten för bosättandet i Isanti County påverkade den etniska gruppbildningen vad beträffar de rumsliga faktorerna har han kartlagt hur hela bosättningen växer mellan åren 1865-1875. Under denna tio år långa period har han gjort tre nedslag: 1865, 1870, och 1875. Trots att Ostergren inte explicit uttrycker det, förutsätter jag att han använt sig av *Plat Books* som huvudsakligt källmaterial. På kartan markerar han hur de olika etniska grupperna bosatt sig med hjälp av pilar (bilaga 2).⁷⁹ Detta kan naturligtvis inte ge någon exakt bild av hur bosättningarna vuxit fram. Dock torde det utan större problem gå att presentera denna undersökning mer precist. Såväl Rice som geografen William Wonders har arbetat på ett liknande sätt men ingen av dem relaterar till vilka etniska grupper som bosatt sig i området. I stället blir det för dem ett sätt att klargöra hur hela bosättningen vuxit fram under åren.⁸⁰

I sin analys av de olika bosättningsfaserna resonerar Ostergren kring hur tillgången på land och den geografiska omgivningen kan ha påverkat valet av mark.⁸¹ Resultatet uppmanar honom till en närmare granskning av hur de invandrade nybyggarna valde sin jord. I enlighet härmed kartlägger Ostergren ett s.k. township genom att sammanställa de samtida lantmätarnas anteckningar, varvid en bild över terrängen i området framträder.⁸²

THE NEW LAND

	Oak openings		Pre-empted by settlers
	Brush prairie		Federal land
	Tamarac swamp		Railroad land
	Alder swamp		State "swamplands"

Figur 2. Terrängkarta över Athens township (ca 1865) sammanställd av Robert C. Ostergren efter samtida lantmätarens anteckningar.

Källa: Robert C. Ostergren: *A Community Transplanted*, s. 177.

Denna terrängkarta fungerar som en slags bakgrund till de detaljerade kartorna över de amerikanska och de svenska regionernas bosättningar som Ostergren framställt för vart och ett av åren 1866, 1870, 1880, 1895 och 1910 (bilaga 3).⁸³ Man kan här lägga märke till en betydande tendens till regional gruppering. Ostergren menar att detta har sin främsta förklaring i det faktum att de som redan flyttat till Amerika höll kontakt med släkt och vänner i Sverige. När dessa sedermera tog beslutet att emigrera blev det naturligt att de flyttade till det område där de redan hade bekanta. Att denna tes förmodligen äger sin riktighet visar sig i den jämförelse Ostergren gör mellan hur immigranterna var bosatta i sitt gamla samhälle i förhållande till det nya:

If one compares the loose groupings of neighboring emigrant households in Övre Gärdsjö with their corresponding distribution in Athens township (...) the similarities leap into view. One finds the same clusters of households in Athens township as in Övre Gärdsjö village. This accomplishment attests to the pervasive influence of kinship networks on the migration and resettlement process and to the opportunity afforded to this influence by the pace of settlement.⁸⁴

Jämförelsen av bosättningsmönstret mellan det gamla och det nya samhället kan således bevisa att släkt- och vänskapsband var viktiga faktorer vid val av mark. Detta är en viktig omständighet som man bör ta fasta på vid kulturgränsforskning även om detta inte förklarar relationerna till de övriga etniska grupperna. Det allra bästa sättet att skapa sig en föreställning om hur individerna i de olika etniska grupperna valde mark borde i stället vara att göra en jämförande sammanställning över bosättningsfaserna hos alla de etniska grupperna i det område man ämnar undersöka. Om man mer precist åskådliggör vilka jordstycken som redan var upptagna av andra grupper skulle det bli betydligt lättare att förklara varför en viss grupp blir mer geografiskt splittrad, alternativt mer sammanhållen, än andra.

4.1.2 KYRKLIG GEMENSKAP

Inte helt originellt tar Rice sin utgångspunkt i att kyrkan var den institution som blev den "rumsliga gemenskapens" centrum.⁸⁵ I de tidigare beskrivna metoderna har Rice kunnat arbeta med obestridlig precision eftersom de enheter han på kartan märkt ut går tillbaka till de exakta markkartorna. Detta är inte fallet när han kartlägger de olika kyrkliga gemenskapernas täckningsområden, områden som, enligt Rice, också visar täckningen av de olika etniska grupperna. Först utreder Rice vilka etniska grupper som tillhör de sju olika församlingar som finns i kommunen⁸⁶ och kartlägger därefter de olika församlingarnas täckningsområde. Minst svårigheter stöter han på när han undersöker den svenska lutherska kyrkan eftersom denna hade listor över medlemmar. Dessa medlemmar placerar han sedan ut på kartan. Eftersom de övriga församlingarna sällan hade motsvarande förteckningar utgår han, när det gäller dessa, från listor över grundare och s.k. church officers.

Rice fyller igen de informationsluckor som oundvikligen uppstår genom att kombinera den information han fått fram i församlingarnas förteckningar med kartan över jordägandet hos de etniska grupperna (bilaga 1). I de fall där det finns mer än en kyrka inom ett begränsat område har han låtit den största kyrkan tjäna som den etniska gruppens centrum. Han har också gjort en jämförelsen mellan de båda årtalen 1880 och 1905 som visar att kyrkokommunernas täckning inte förändrats i någon avgörande utsträckning.

Eftersom uppgifterna inte kan garantera fullständighet blir också kartan mindre exakt. Till skillnad från vad som var fallet med de etniska och provinsiella kartorna

visas således församlingarnas ungefärliga täckning med rundade linjer (bilaga 4). Denna inexakthet till trots måste metoden tillmätas ett betydande värde eftersom man ur ett tillsynes oansenligt källmaterial kan klarlägga och konkretisera presumtiva kulturgränser. Församlingens täckningsområde - kyrkokommunen - får i några av Rices övriga undersökningar bli synonym med den etniska gruppens område.

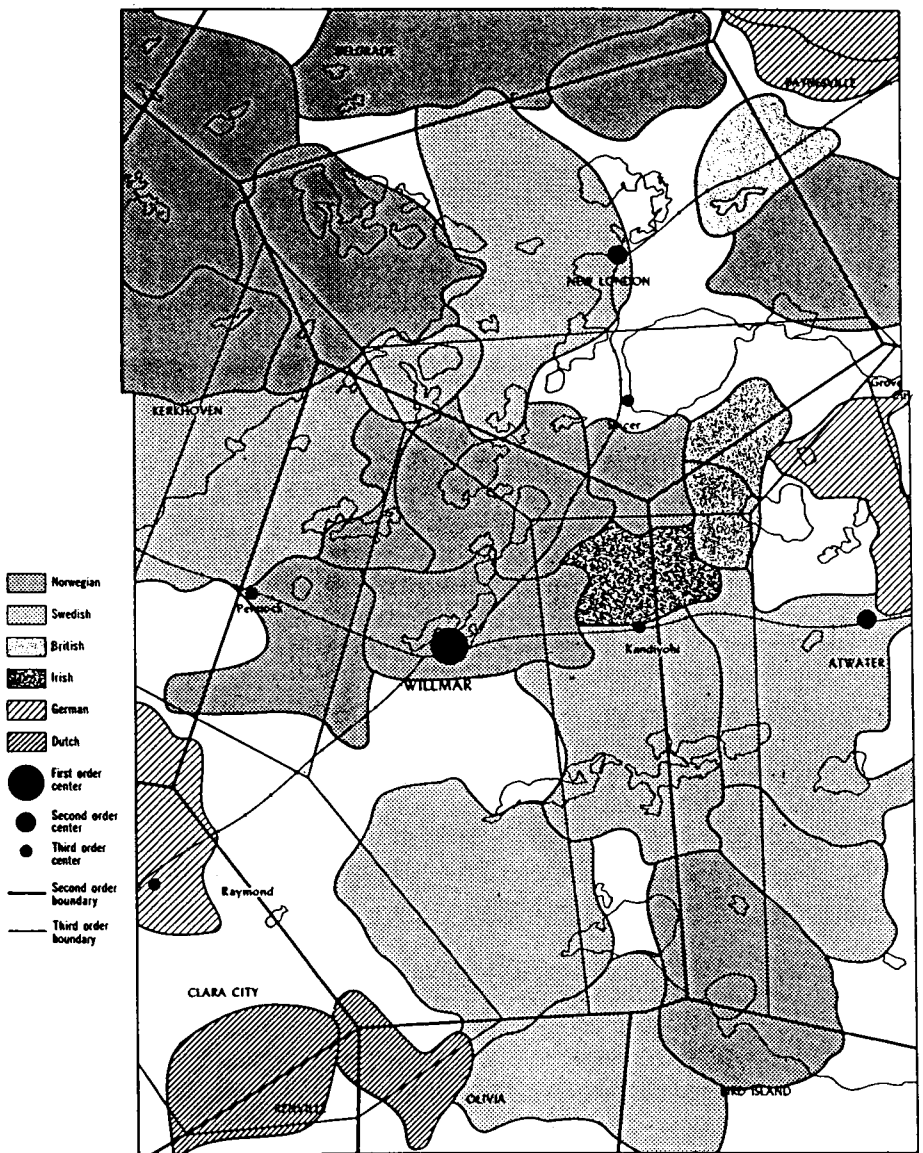
Av intresse är att se hur många individer i den aktuella etniska gruppen som levde inom detta område, och hur detta förhållande förändrades över tid. Rice har kontrollerat detta genom att jämföra censusuppgifterna och kartan över jordägandet (bilaga 1) med församlingarnas täckningsområde (bilaga 4). En icke bagatellartad svårighet med denna metod är emellertid att de olika etniska grupperna utan tvivel hade olika stark anknytning till sin kyrka.⁸⁷ Detta innebär i princip att en jämförelse av detta slag lika mycket visar den etniska gruppens grad av sekularisering som den visar den gruppens faktiska sammanhållning. Sannolikt måste man överväga att söka andra alternativa centra när det gäller de mer sekulariserade grupperna.

4.1.3 MOBILITET

Rice menar att stor befolkningsstabilitet i ett område tyder på upprätthållande av traditioner och motståndskraft mot förändringar.⁸⁸ Denna stabilitet är till stor del avhängig antalet kvarvarande och utflyttade, men givetvis också antalet inflyttade. Det är mot bakgrund av detta som man skall se Rices undersökning av mobiliteten i området. Eftersom det vid en demografisk undersökning av befolkningsstabiliteten i Kandoyohi County visade sig att mobiliteten var större i de områden som låg i närheten av en stad (se 4.2.2) väljer han att även väga in den aspekten.⁸⁹ Följaktligen låter Rice studien över den rumsliga mobiliteten också innefatta flyttningen inom Kandiyohi County, där de som byter hemvist flyttar från landsbygd till stad.

Genom att göra en sammanfattande bedömning av varje stads befolkningsstorlek, tillväxttakt och placering i förhållande till andra städer kan Rice framställa en tregradig skala som motsvarar omfattningen av städernas dragningskraft. Därefter har han på kartan markerat det täckningsområde som de tre olika stadstyperna sannolikt haft.

För att få en tydligare bild över mobiliteten i området har Rice lagt samman kartan över de etniska kommunerna med den över städernas dragningskraft. Resultatet kan studeras på nästa sida:

Figur 3. Etniska kommuner och urbana handelscentra i Kandiyohi County, 1905.

Källa: John Rice. "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County, 1880-1905" s. 79.

När väl städernas dragningskraft är fastställd kan Rice undersöka hur många av dem som levde på landsbygden 1880 som flyttat till en lokal stad enligt 1905 års census. Han poängterar att undersökningen underlättats av det faktum att censusen för år

1905 innehöll uppgifter om hur många år varje person bott dels inom distriktet, dels inom staten.⁹⁰ Detta gjorde att han hade möjlighet att gå vidare med den del av den manliga befolkningen⁹¹ som hade bott 25 år inom staten, men inte lika länge inom distriktet.

I en första sammanställning presenterar Rice hur många män ur vardera etnisk grupp som under tidsperioden 1880-1905 flyttade från ett ruralt till ett lokalt urbant område. De variabler han här väljer att arbeta med är dels hur många som flyttat från den egna etniska gruppens område, den s.k. kyrkokommunen, dels hur många som flyttat från ett område som ligger utanför den egna gruppens område.⁹² På detta sätt kan han enkelt avläsa hur stor tendensen att flytta in till staden var hos varje etnisk grupp. Dessutom framgår det hur många av dem som flyttat som redan före flyttningen till staden levte utanför den egna etniska gruppens område.

Rice gör också en sammanställning av de män med ruralt ursprung som under den undersökta perioden flyttat till en stad inom det egna området. På samma sätt som tidigare gör han en åtskillnad mellan de män som kommer från den egna etniska gruppens område och de som kommer från områden utanför (s.k. extra-community groups). En uppdelning görs också i lokala och icke-lokala flyttningar. Med hjälp av denna undersökning kan man bland annat avläsa hur benägna de olika etniska grupperna varit att hålla sig kvar i den lokala miljön, om än de valde att flytta från landsbygden.

Men det är inte bara utflyttningar som intresserar Rice. Han undersöker också hur många män som flyttat till varje etniskt område (kyrkokommun) under perioden 1880-1905. Den inflyttades etniska tillhörighet anges inte, vilket måste ses som en brist eftersom en stor inflyttning av en specifik etnisk grupp snarast förstärker än försvagar den etniska medvetenheten i densamma. Däremot kan man få en uppfattning om hur uppluckringen av de kulturella gränserna sett ut när man jämför kartan över kyrkokommunerna i Kandiyohi County (bilaga 4) med kartläggningen av befolkningsstabiliteten i desamma (bilaga 5).

I princip skulle denna metod kunna lämpa sig väl vid en undersökning av kulturgränser, särskilt om man i högre grad än Rice betonar den etniska aspekten. In- och utflyttning i ett område måste alltid relateras till etnisk grupp om man skall kunna säga något om gruppens grad av assimilation. Dessutom måste man naturligtvis även ta med den kvinnliga delen av befolkningen, inte minst på grund av att denna, enligt utsago, var mer mobil än den manliga.

4.2 DEMOGRAFISKA OCH SOCIALHISTORISKA METODER

Demografiska metoder används vid de allra flesta historiska studier över etnisk gruppbyggnad i immigrantsamhällen, då de vanligaste källmaterialens karaktär närmast inbjuder till detta.

4.2.1 BEFOLKNINGSSTORLEK

Rice använder sig av de demografiska metoderna på ett relativt traditionellt sätt. Med hjälp av censusuppgifterna räknar han ut storleken på de olika etniska grupperna i det rurala Kandiyohi County under åren 1880 och 1905. Han presenterar resultatet i tabellform med både absoluta tal och procentsatser, något som ger en god överblick. På samma sätt visar han hur befolkningssiffrorna förändrats under tjugofemårsperioden.⁹³ Dessa siffror utgör självklart en nödvändig bakgrundsinformation till den egentliga undersökningen, men visar egentligen endast hur stora de etniska grupperna är i förhållande till varandra och inte om det föreligger någon etnisk gruppbyggnad i sig.

4.2.2 BEFOLKNINGSSTABILITET

För att få en idé om hur stor befolkningstabiliteten var i Kandiyohi County gör Rice en sammanställning över hur många som flyttat under den undersökta perioden.⁹⁴ Detta är inte så enkelt som man vid första anblicken förleds att tro. Rice avsikt är nämligen inte att göra en traditionell undersökning, då han anser att denna metod har för många brister.

De problem Rice stöter på har i första hand att göra med det otillräckliga källmaterialet. När det gäller census över stadsbefolkningen går det t.ex. inte att se om en invånare flyttat *inom* staden. Vidare skapar censusuppgifterna över den rurala befolkningen ett metodiskt problem. Census utgår från den civila kommunen och inte från den kyrkliga, två institutioner som olyckligtvis inte sammanfaller vad beträffar täckningsområde (se 4.1.2). Av denna orsak kompletterar Rice censusmaterialet med en jämförelse med *Plat Books*. Hans avsikt är inte att utföra en fullständig undersökning av hela området. I stället gör han en liten delstudie där han söker utröna hur missvisande siffrorna blir om man endast utgår från censusen. Eftersom resultatet visar att differensen mellan den kyrkliga kommunen och den civila är försvinnande liten vad beträffar rumslig mobilitet, väljer han att i detta fall utgå från den civila kommunen som täcks av censusen. Han låter studiens tyngdpunkt ligga på den manliga befolkningen eftersom kvinnorna genom giftermål tenderar att byta bostadsort mer frekvent.

En annan icke försumbar brist i källmaterialet, enligt Rice, är att det inte går att utläsa om den person som efter en period försvinner i befolkningsstatistiken har flyttat eller dött. Detta löser han genom att endast räkna med de personer som på grund av sin ålder kan förväntas leva under hela den undersökta perioden. Då ingenting får lämnas åt slumpen beräknas medellivslängden för varje etnisk grupp och först därefter sammanställs undersökningsmaterialet.⁹⁵ De jämförelser han gör utifrån detta material är dels hur stor andel av den manliga befolkningen i varje etnisk grupp som bodde kvar på samma ställe under den undersökta tidsperioden, dels hur stor andel den totala befolkningen i varje etnisk grupp som bodde kvar.

Rice undersöker också skillnaderna i befolkningsstabilitet mellan rurala och urbana områden. På samma sätt som tidigare är det männen som ägnas intresse. Till sist har han sammanställt en tabell över en rad olika faktorer som skulle kunna vara bidragande orsaker till graden av persistens hos den manliga delen av befolkningen i de olika samhällena i Kandiyohi County. Dessa faktorer är kommunens homogenitet (som räknas ut i procent), den dominerande gruppens storlek (som räknas ut i absoluta tal) samt avstånd till närmaste stad. Ju mindre andel den etniska gruppen har i förhållande till den övriga befolkningen och ju närmare till en stad samhället ligger, desto troligare är det att den kommer att assimileras.

Denna undersökning, som faller in i den tidigare redovisade geografiska undersökningen över mobiliteten, är intressant på grund av att den åtminstone till en del fångar flyttningsdynamiken i immigrantsamhällena.

4.2.3 NATIVITET

På grund av den låga medelåldern i immigrantsamhällena föddes det förhållandevis många barn under den första bosättningsfasen. Men fanns det några skillnader mellan de olika etniska grupperna och hur förändrades detta i sådana fall över tid? Ostergren har gjort en jämförelse i fråga om barnafödande mellan åtta samhällen i Isanti County och en referensgrupp med infödda amerikaner i samma område. Anledningen till att han gör uppdelningen mellan samhällen i stället för mellan etniska grupper beror sannolikt på att de olika samhällena till sin sammansättning är relativt homogena i avseende på etnisk bakgrund. I undersökningen fokuseras de kvinnor som förväntas vara i fertil ålder, d.v.s. de mellan 20-49 år. För att finna uppgifter om hur många barn varje kvinna fött har Ostergren anlitat den federala och statliga censusen, kyrkoregister och *county birth and death records*.⁹⁶

Undersökningen visar på klara skillnader mellan de olika samhällena, skillnader som följaktligen också gäller de olika etniska grupperna:

As the Isanti settlement began to pass into the post-settlement era, however, striking differences began to emerge in the degree to which each followed the long-term American trend toward lower fertility levels in aging settlement districts. Among the most striking deviations from the norm are the behaviors of the Rättvik settlements of Athens and Cambridge West. While standardized fertility rates from the entire study area declined by 8.7 percent over the period 1885-1915, these two communities posted increases of 8.8 percent and 0.9 percent respectively.⁹⁷

Det är naturligtvis svårt att avgöra vad som låg bakom dessa uppenbara skillnader i fråga om barnafödande. Extra komplicerat blir det vid beaktandet av att de båda grupperna från Rättvik skilde sig så markant inte bara från den övriga befolkningen, utan också från varandra. Ostergren tänker sig att både kulturella och religiösa aspekter kan ha påverkat immigranternas förhållningssätt till barnafödande.⁹⁸ Vidare menar han att man eventuellt skulle kunna använda uppgifterna om barnafödandet som en indikator på gruppens anpassning till Amerikas ekonomiska verklighet:

If fertility was indeed tied to perceptions of economic opportunity and the ability to pass amassed capital on to future generations, as some have argued, then differential rates of fertility between cultural groups may be one of the better indicators of how the immigrant community's sociocultural world was related to or in conflict with the economic world that surrounded it.⁹⁹

Resultatet av undersökningen visar att en jämförelse mellan barnafödandet i det gamla och det nya landet skulle kunna vara av stort intresse. En sådan undersökning skulle kunna säga om ett högt respektive lågt födelsetal är kulturellt betingat. Om man dessutom skulle göra en jämförelse mellan de olika etniska grupperna i ett immigrantsamhälle i avseende på ålder och kön vid tiden för bosättandet skulle onekligen vissa uppenbara skillnader mellan de olika grupperna kunna förklaras. Det skulle också vara givande att göra en undersökning där de etniska gruppernas födelsetal relateras till deras ekonomiska verklighet. Jon Gjerde, bland andra, har vid en sådana jämförelser funnit att barnafödandet minskade vid ökat ekonomiskt välstånd.¹⁰⁰

4.2.4 GIFTERMÅLSMÖNSTER

Varken Rice eller Ostergren har i sina studier undersökt giftermålsmönstret. Då jag anser att denna metod kan vara användbar har jag här i stället förlitat mig till Dag Blancks och Peter Kivistos undersökning av blandäktenskapen i Moline, Illinois, år 1910.¹⁰¹ Därutöver har jag använt Madeline Richards uttömmande undersökning av giftermålsmönstren hos de olika etniska grupperna i Kanada 1871 och 1971.¹⁰² Det bör i sammanhanget påpekas att Richards studie är en undersökning över de fyra provinser som år 1871 utgjorde Kanada, och inte över ett separat samhälle.¹⁰³ Dessutom gör valet av året 1871 att den skandinaviska invandrargruppen inte hade

hunnit bli så stor att den kan räknas separat. Studien är dock mycket informativ och kan tillika fungera som ett bra som referensmaterial vid forskningen om Kanada.

Blanck och Kivisto menar att blandäktenskapet tydligt visar graden av assimilation: ju fler individer ur etnisk grupp som gift sig med en partner från en annan grupp, desto högre grad av assimilation. För kulturgränsproblematikens vidkommande borde följaktligen undersökningar inom detta område vara mycket fruktbara.

Med hjälp av de uppgifter som ges i censusmanuskripten har Blanck och Kivisto sammanställt och analyserat förekomsten av blandäktenskap i Moline. De noterar vissa brister med själva källmaterialet. Bland annat kan det vara problematiskt att utläsa om individen tillhör den tredje generationens invandrare och i de fall där ett par gift sig samma år som de anlände till Nordamerika går det inte att utläsa huruvida de gifte sig före eller efter ankomsten. Ej heller ges någon information om den religiösa tillhörigheten. De båda forskarna tror dock att denna begränsning skulle kunna kompenseras om man kompletterade censusen med de uppgifter som ges i s.k. *marriage records*.¹⁰⁴

Blanck och Kivisto har först undersökt antalet blandäktenskap i Moline bland de belgiska, tyska och svenska grupperna i 506 slumpvis valda fall. Här kom de fram till att 45,6% av tyskarna, 13,5% av belgarna och 12,3% av svenskarna hade ingått blandäktenskap. Därefter har de relaterat dessa siffror till liknande undersökningar rörande ungefär samma tidsperiod i andra områden i USA. De har också jämfört om det finns någon skillnad mellan könen beträffande antalet blandäktenskap i de belgiska, tyska och svenska grupperna. Vid denna undersökning har de skilt på de individer som valt en partner utanför den egna etniska gruppen och de som gift sig med en amerikan. I en sista sammanställning jämförs antalet blandäktenskap mellan arbetare (Blue Collar) och tjänstemän (White Collar) i de olika etniska grupperna. Denna undersökning visar mot Blancks och Kivistos förmodan att det inte fanns någon större skillnad mellan yrkeskategorierna när det gällde blandäktenskap. De menar också att de inom ramen för sin undersökning inte kan tolka sitt resultat. Sammanställningen av uppgifterna i censusen ger ett faktum men inga förklaringar.¹⁰⁵

Även fast Richards granskning till viss del ligger utanför de avgränsningar som jag inledningsvis presenterade har jag funnit det relevant att redogöra för hennes analysmetoder. På ett flertal olika sätt har hon försökt utreda sambandet mellan etnisk tillhörighet och giftermålsmönster. Hon utgår från att gruppstorlek, könsfördelning, åldersstruktur och kontakter med individer från andra etniska grupper kan ha spelat en avgörande roll vid valet av partner. Därutöver nämner hon också utbildning, yrke och religion som viktiga aspekter att ta hänsyn till vid en undersökning av blandäktenskap.¹⁰⁶ Eftersom Blanck och Kivisto på grund av källmaterialets brister inte kunnat jämföra äktenskapsmönstret vad gäller religiös tillhörighet, en aspekt som ofta nämns i kulturgränssammanhang, kan det vara av intresse att se hur Richard där har gått tillväga.

Till skillnad från den amerikanska censusen upplyser kanadensiska dito om religiös tillhörighet.¹⁰⁷ Detta gör att Richard tämligen enkelt kunnat sammanställa dessa uppgifter. För att få en uppfattning om hur mycket religion och etnicitet styr vid

männens val av äktenskapspartner har hon gjort en undersökning som utgår ifrån gruppens etniska och religiösa ursprung, t.ex. tyska lutheraner, irländska katoliker etc. I dessa grupper har hon sedan undersökt hur många som gift sig med: 1) en person med annan religiös och etnisk bakgrund, 2) en person med en annan religion men med samma etniska bakgrund, och 3) en person med samma religion men en annan etnisk bakgrund.¹⁰⁸ Genom att Richard gör samma undersökning för både 1871 och 1971 kan också en förändring över tid uppmärksammas.

Utfallet i ovan beskrivna metod är mycket intressant och uppmanar till vidare undersökningar. Precis som Richard förväntat sig, väljer en överväldigande majoritet av dem som inte gifter sig med någon med både samma etniska och religiösa bakgrund att gifta sig med en partner med samma religion. En jämförelse över tid visar att detta mönster är nästan lika tydligt år 1971 som hundra år tidigare. Det kanske allra mest intressanta resultatet är dock att en mycket stor andel väljer en partner som varken har samma religion eller etniska bakgrund som de själva.

Det kan finnas goda skäl för att gå vidare med den grupp som inte faller in i mönstret, d.v.s. den grupp där de olika individerna varken väljer partner efter religion eller etnisk tillhörighet. Vilka variabler är det som har spelat in i detta fall? Har det bara att göra med att det helt enkelt fanns ett överskott av män inom den etniska gruppen och att dessa mer eller mindre tvingades att välja en partner utanför den egna gruppen, eller fanns det andra faktorer som påverkade?

4.2.5 YRKESTILLHÖRIGHET

Ostergren har också undersökt yrkestillhörigheten hos de individer som flyttat från ett ruralt område till en mer stadslignande miljö, i detta fall Village of Cambridge, genom att jämföra svenskarnas yrken i förhållande till de infödda amerikanernas och övriga gruppers yrken. För att kunna se om det skett någon förändring över tid har han gjort nedslag i början och slutet av den undersökta perioden, d.v.s. 1880 och 1905. De källor han använt sig av för att kunna göra denna granskning är censusen för respektive årtal.¹⁰⁹ Eftersom männens och kvinnornas yrken skilde sig mycket åt gör Ostergren en uppdelning mellan vuxna män och vuxna kvinnor. Däremot presenterar han inte varje yrke för sig utan gör i stället en indelning av de olika yrkeskategorierna så att ett flertal yrken kan gömma sig under samma beteckning. Detta är alldeles nödvändigt för att man skall kunna utvinna något ur det empiriska underlaget. På grund av den omständighet att de yrkesarbetande i staden till antalet var få presenterar Ostergren sin undersökning i absoluta tal och har procentsatserna inom parentes.

De resultat som Ostergren fått fram visar att de svenska männen varit överrepresenterade i hantverkaryrken under hela tidsperioden. Detta kan relateras till deras kulturella bakgrund. Däremot sker en dramatisk förändring under tjugofemårsperioden, där svenskarna som från början varit underrepresenterade i arbetargruppen, är

klart överrepresenterade vid periodens slut. Här kan i stället anpassningen till det nya samhället betraktas som en bidragande orsak till den stora förändringen.

4.3 EKONOMISKA METODER

I Nordamerika har ägandet alltid varit centralt, vilket inte minst visar sig i att det finns ett flertal källor som innehåller olika uppgifter av ekonomisk art. Därför är det också relativt vanligt att man använder sig av ekonomiska metoder vid immigrantforskning. Genom att jämföra ägoförhållanden och produktionsinriktning hos de olika etniska grupperna kan man få ett mätbart värde på eventuella skillnader och likheter.

4.3.1 ÄGOFÖRHÅLLANDEN

För att få en uppfattning om hur ekonomiska och geografiska faktorer styrde nybyggarnas val av jord utreder Ostergren markförsäljningen i området. Detta gör han genom att kombinera de uppgifter som ges i s.k. *land alienation records* med förteckningar över landtransaktioner.¹¹⁰ Eftersom den federala homestead-jorden var billigare än den jord som ägdes av järnvägsbolagen, finner han det fruktbart att göra en uppställning över hur mycket av den federala respektive den järnvägsbolagsägda marken som såldes, vilken typ av mark som såldes och vilka som köpte den. I detta fall görs endast åtskillnad mellan nybyggare och spekulanter i stället för att särskilja de olika regionala och etniska grupperna. Sannolikt skulle det vara värdefullt att göra en liknande jämförelse mellan de olika etniska grupperna, eftersom man då skulle kunna få en indikation om ifall kostnader och vegetation var viktigare än närheten till forna landsmän och om detta i sådana fall skilde sig åt grupperna emellan.

Förutom att Rice konkret kartlagt jordägandet (se 4.1.1) har han använt sig av en traditionell ekonomisk metod för att jämföra de olika etniska grupperna i Kandiyohi County. Med hjälp av de uppgifter som redovisas i *federal agricultural census* har han för årtalen 1880 och 1905 räknat ut hur mycket jord varje etnisk grupp ägde (i absoluta tal), hur stor del av det totala jordägandet som tillhörde respektive etnisk grupp (i procent), samt andelsrelationen mellan det procentuellt sett totala jordägandet i den etniska gruppen och gruppens procentuella andel i den totala populationen. För att få en jämförelse över tid har han jämfört jordägandet år 1880 med det år 1905.¹¹¹ Resultatet redovisas i tabellform. Trots att Rice så noggrant utreder jordägandet är det dock endast i förbigående som han resonerar kring det ur en ekonomisk synvinkel:

These observations [att briter och irländare procentuellt sett ägde mer jord än de övriga etniska grupperna] raise interesting questions which can not be answered here. Since the quality of land does not vary significantly across

the county, the answers probably should be sought in the social and cultural backgrounds of the settlers. The success of the British and Irish certainly suggests the well-known image of the "Yankee" who, equipped with a sound head for business and with English as his mother tongue, was able one way or another to get the better of the immigrant.¹¹²

Även om jordägandet i flera avseenden är en ekonomisk aspekt drar således inte Rice några mer långtgående slutsatser. Det förfaller uppenbart att han heller inte är ute efter att tillmäta de ekonomiska aspekterna någon större relevans.

Förmodligen är det studiens begränsade omfång som förhindrat Rice från att gå vidare med denna undersökning. Fastän det kan vara komplicerat att helt och hållet förklara de ekonomiska skillnaderna bör man med hjälp av komparativa studier kunna utreda om det finns något allmängiltigt mönster. Om det t.ex. visar sig att en etnisk grupp genomgående äger mindre mark än de övriga grupperna kan det vara befogat att mer ingående undersöka anledningarna till detta.

Där Rice är tveksam vågar sig Ostergren på att spekulera. Han visar på ett antal olika faktorer som kan ha varit bidragande till de etniska och regionala gruppernas olika ekonomiska status. Viktiga fakta att hänsyn till är, enligt Ostergren, antal år i Amerika (ju längre tid, desto bättre kännedom om klimat, vegetation, ekonomi etc.), tidpunkt för bosättning i området, ursprungligt kapital och likhet med odlingsförhållandena i hemlandet.¹¹³

Till skillnad från Rice utreder Ostergren hur stor andel av marken som brukades, ett grepp som visar sig vara mycket givande. Den huvudsakliga källan vid denna undersökning är 1880 års *federal agricultural census manuscripts*.¹¹⁴ Ostergren gör dels en jämförelse mellan amerikaner, tyskar och svenskar, dels en jämförelse mellan de i Isanti bosatta svenska regionala grupperna. De variabler han räknar med är antalet jordbruk per grupp, jordbrukets genomsnittliga storlek samt genomsnittet av uppodlad mark per jordbruk.¹¹⁵ Även Ostergren kommer fram till att amerikanerna i genomsnitt ägde mer jord än de övriga grupperna. Dock bör man notera att vid jämförelsen av andelen *odlad* jord ger ett annat resultat. Här är det i stället den tyska gruppen som drar i från.¹¹⁶ Detta vill han förklara med det faktum att den tyska gruppen, till skillnad från den svenska, inte kom direkt från hemlandet och därför hade hunnit anpassa sig till den amerikanska miljön.

Det finns emellertid några svårigheter med denna undersökning som måste tas i beaktande. Först och främst finns det stora skillnader vad beträffar de olika etniska gruppernas storlek; amerikanerna var 81, tyskarna 15, och svenskarna hela 382. Förvisso är kanske den amerikanska gruppen tillräckligt stor för att man skall kunna tillmäta resultaten relevans, men den tyska gruppen är något för liten för att man skall kunna dra några högre växlar på just detta resultat. Trots att man inte kan räkna med att finna immigrantsamhällen med en perfekt balans mellan de olika immigrantgrupperna och att undersökningen som sådan är intressant, får man ta i beräkning att en grupp på femton hushåll kan hamna inom felmarginalen. Man måste också fråga sig om huruvida de amerikanska och tyska grupperna ägde mer mark generellt eller om det endast var några få jordägare som fick siffrorna att stiga. Även om mycket talar för att den socioekonomiska strukturen var rätt utslätad i de

rurala immigrantmiljöerna skulle det sannolikt vara givande att, som ett komplement jämförelsen i procent, räkna ut ett medianvärde.

Vid jämförelsen mellan de svenska regionala grupperna visar det sig att det finns stora inbördes skillnader både när det gäller det totala jordägandet och andelen odlad jord. Nämnas kan t.ex. gruppen från områdena i Bottenviken som totalt sett ägde näst minst mark av de sex medräknade regionerna, men som ändå hade den största andelen odlad jord. Onekligen visar detta resultat det stora värdet av att också jämföra hur stor andel av jorden som verkligen var uppodlad.

För att få en uppfattning om de olika svenska gruppernas ekonomiska situation förbättrats sedan de flyttat till Amerika, jämför Ostergren hushållen i Isanti och Rättvik i avseende på markens totala areal, andel uppodlad mark, betesmark och skog. Denna undersökning visar att det totala markägandet i de båda samhällena var i paritet, men att marktillgångarna i Isanti County till betydligt större del bestod av uppodlad jord. Detta trots att jordmänen inte skilde sig mycket åt. En av förklaringarna kan, enligt Ostergren, vara det faktum att det amerikanska jordbruket mekaniserades tidigare än det svenska och att nya innovationer snabbt fick spridning genom tidningar.¹¹⁷

Såsom tidigare antytts hade Ostergren för avsikt att också jämföra de två immigrantgrupperna från Rättvik som bosatt sig i Isanti och Clay County, två områden med olika förutsättningar vad beträffar vegetation och bördighet. För att åskådliggöra jordbrukens värde jämför han jord- och boskapsägande hos de f.d. rättviksborna. Den undersökning visar entydigt att nybyggarna i Clay County, där jorden var bördigare, fått ett högre ekonomiskt välstånd. De ägde mer mark som de till större del hade brukat och de ägde också fler djur.¹¹⁸ Denna typ av jämförelse måste således ses som värdefull när man studerar ett isolerat immigrantsamhälle, genom det vidgade perspektiv som härigenom erbjuds.

4.3.2 PRODUKTIONSINRIKTNING

Fanns det då några skillnader mellan de etniska och regionala grupperna beträffande vilka grödor man valde att odla? Ostergren jämför både de nationella och de regionala grupper i avseende på hur många procent av den uppodlade jorden som avsatts till respektive vete, havre, majs och råg. Denna undersökning visar att samtliga grupper odlade mest vete. Däremot är det stora skillnader mellan grupperna när det gäller majs och råg. De som främst hade anammat dessa två grödor var tyskarna. Man kan också med intresse att notera att skillnaderna i detta avseende är större mellan de svenska grupperna än mellan de olika etniska grupperna.

Ostergren sätter sina iakttagelser beträffande valet av grödor i relation till den snabba utvecklingen inom jordbruket, vilken i sin tur var beroende av den amerikanska marknadsekonomin.¹¹⁹ Trots att resultatet av denna undersökning är något svårtolkat ger det en indikation på hur benägna de olika grupperna var att anamma

nya trender inom det amerikanska jordbruket. På så vis kan undersökningen också visa i vilken grad de olika grupperna har anpassat sig.

Ostergren utreder också boskapsägandet i området utifrån de uppgifter som ges i 1880 års *federal agricultural census manuscripts*. Han sammanställer hur många djur av varje sort som varje familj i de olika grupperna i genomsnitt ägde och förklarar de skillnader som framträder med både ekonomiska och kulturella argument.¹²⁰ På samma sätt som med undersökningen av hur jorden brukades, jämför han också hur ägandet av boskap såg ut i Isanti respektive Rättvik.

För få en uppfattning om hur jordbruket Isanti County utvecklats över tid gör Ostergren ett nedslag vart tionde år mellan 1880 och 1910, där han jämför gårdsstorlek, odlade grödor och antal djur. Vissa förändringar kan här iakttagas.¹²¹ Det framgår ganska tydligt att andelen odlad mark väsentligen ökat, vilket däremot inte den totala markarealen gjort i någon utsträckning. För att denna undersökning skall kunna användas vid en granskning av kulturgränser måste man givetvis utgå från de olika etniska och/eller regionala grupperna och inte som i detta fall från populationen som helhet.

Ostergrens undersökning av produktionsinriktningen är förvisso relativt ingående, men det kan icke desto mindre tänkas att man behöver göra en större utredning av gårdsstorlek, grödor, boskap och värde av jordbruksredskap. I Eva Hambergs doktorsavhandling förekommer ett antal olika användbara ekonomiska metoder.¹²² Dessutom har historikern Allen Bouge presenterat en ingående ekonomisk analys av präriestaternas jordbruk.¹²³ Dessa två studier tillsammans utgör en relativt fullständig genomgång av det nordamerikanska jordbrukets ekonomiska aspekter.

4.4 SOCIOLOGISKA METODER

Under 1960-talet fick de sociologiska metoderna ett stort uppsving även inom historieämnet. Behovet av att göra historieskrivningen mer vetenskaplig gjorde då att forskarna gärna hämtade inspiration från andra discipliner.

4.4.1 DEFINITION AV ETNISK SEGREGATION

Som jag tidigare låtit framskynta menar Rice att den kartografiska metoden inte är tillräcklig när det gäller att fastställa den etniska segregationen.

Men vilken egentlig innebörd har ordet 'segregation'? Skall man betrakta 'segregation' som ett absolut eller ett relativt begrepp? Rice stannar vid den senare definitionen och utreder begreppet vidare genom att hänvisa till en distributionsmodell utvecklad av J. K. Wright.¹²⁴ Enligt denna modell måste åtminstone två olika kategorier av individer (=the distributees) dela på samma begränsade

utrymme för att segregation överhuvudtaget skall vara möjlig. Problemet med att avgöra hur man skall definiera vad som är samma utrymme löser Wright genom att dela in området i ett nätverk av rumsliga enheter eller celler (= the distributors), i vilka han placerar individerna. Om det visar sig att de två kategorierna befinner sig i samma enhet kan således segregation uppstå. Det mönster som de olika grupperna bildar visar själva spridningen (= the distribution).¹²⁵

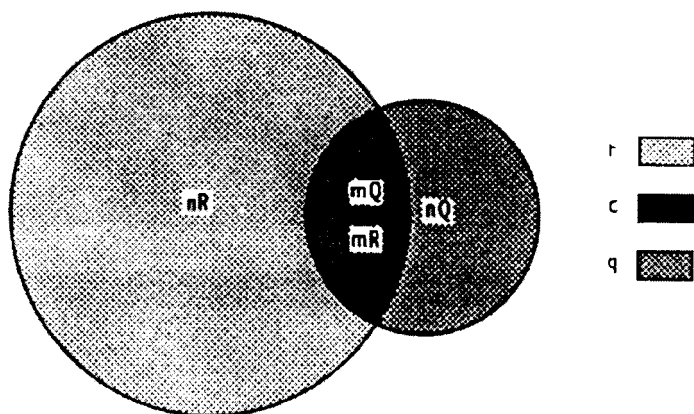
Denna definition av begreppet segregation innefattar således inte de negativa aspekter som man vanligen brukar förknippas med ordet. Det är i första hand den rumsliga segregationen som mäts - inte den mänskliga. Dock finns det kanske inget som säger att dessa två typer av segregation inte skulle kunna sammanfalla.

4.4.2 MÄTNING AV ETNISK SEGREGATION

Själva definitionen av segregationen kan emellertid inte säga så mycket om man inte finner ett relevant sätt att mäta den. Med utgångspunkt i Wrights distributionssmodell och ett segregationsindex utvecklat av Donald O. Cowgill och Mary S. Cowgill¹²⁶ konstruerar Rice en egen modell som utgångspunkt för att mäta segregationen. Hur denna modell ser ut kan vi se på nästa sida.

Rice har i modellen schematiserat hur en speciell befolkningsgrupp (Q) förhåller sig till resten av befolkningen (R). För att denna relation skall kunna utredas måste först de båda befolkningsgruppernas egna områden (distributarys) fastställas. Den undersökta gruppens område går här under beteckningen (q) och den övriga befolkningens under (r). Som tydligt framgår finns också en kontaktyta (c) där de båda gruppernas områden (distributarys) överlappar varandra.

På de områden där endast den undersökta befolkningen går att finna kallas befolkningen (nQ), medan den i överlappningsområdet kallas (mQ). På motsvarande sätt går den övriga befolkningen under beteckningen (nR) på det område där endast den finns representerad, medan den går under beteckningen (mR) på överlappningsområdet.

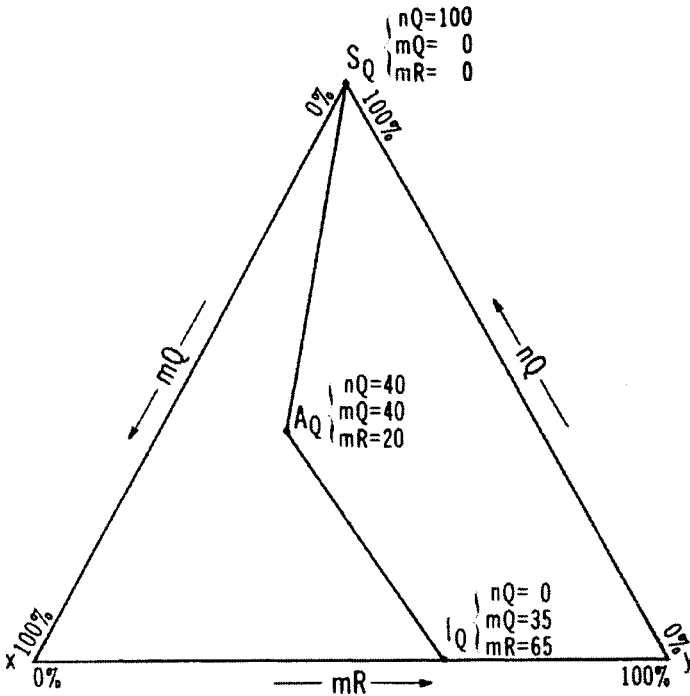
Figur 4. Samhälle med minst två etniska grupper – schematisk framställning.
 Källa: John G. Rice. "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County, 1880-1905",
 s. 51.

Q = den undersökta befolkningen, R = resten av befolkningen, q = den undersökta befolkningens område, r = den undersökta gruppens område, c = det område där både Q och R finns representerade, nQ = befolkningen på det område där endast Q finns representerad, nR = befolkningen på det område där endast R finns representerad, mQ = den undersökta befolkningen på det område där både Q och R finns representerad, mR = resten av befolkningen på det område där både Q och R finns representerade.

De intressanta variablerna i detta sammanhang blir nQ, mQ, och mR. Rice hävdar att man genom att utreda de storleksmässiga relationerna mellan dessa tre befolkningsgrupper kan få fram omfattningen av Q:s segregation. För att kunna göra en exakt mätning av den etniska segregationen anser Rice att man måste utreda hur många individer i den undersökta gruppen (Q) som har kontakt med den övriga befolkningen (R) samt hur många i denna de har kontakt med.¹²⁷

Hur görs då detta? På inspiration av sociologerna Otis Dudley Duncans och Beverly Duncans syntes av olika segregationsindex,¹²⁸ har Rice utarbetat en formel, ämnad att mäta graden av segregation hos de olika grupperna. För att konkretisera uträkningen av denna formel ställer han upp en tresidig figur där varje sida motsvaras av en av de tre grupperna. Denna kan studeras närmare på följande sida.

$$\frac{AQ \rightarrow IQ}{SQ \rightarrow AQ \rightarrow IQ} = .463$$

Figur 5. Uträkning av segregationsindex

Källa: John G. Rice. "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County, 1880-1905", s. 53. *S* = segregation, *I* = integration, *A* = actual degree of segregation.

Med hjälp av denna modell kan man med exakta värden mäta graden av segregation hos en etnisk grupp. Modellen är relativt komplicerad men man kan lite förenklat säga att den översta vinkeln (SQ) är den punkt som representerar den totala segregationen hos en etnisk grupp. När detta värde uppnås består befolkningen i det aktuella området enbart av individer från den undersökta gruppen som följaktligen inte har någon kontakt med andra befolkningsgrupper. Den totala integrationen representeras av IQ på sträckan mR. För att få fram den exakta andelsrelationen mellan den undersökta gruppen (Q) och den övriga befolkningen (R) vid total integration, räknar man helt enkelt ut hur många procent av den totala befolkningen som den undersökta gruppen (Q) utgör.

I modellen ovan har Rice visat ett hypotetiskt exempel där den undersökta befolkningen utgör 35% av den totala befolkningen. Den undersökta gruppens verkliga segregationsgrad representeras av punkten AQ, vars placering bestäms av de procental man får fram vid uträkningen av nQ, mQ och mR.

Det är följaktligen först när man fastställt hur stor del av den totala befolkningen som Q utgör och hur många individer i den andra gruppen som den har kontakt med som man kan räkna ut den verkliga graden av segregation. Detta gör man genom att placera in dessa resultat på respektive sida av triangeln och sedan dra ut linjer i från dessa.

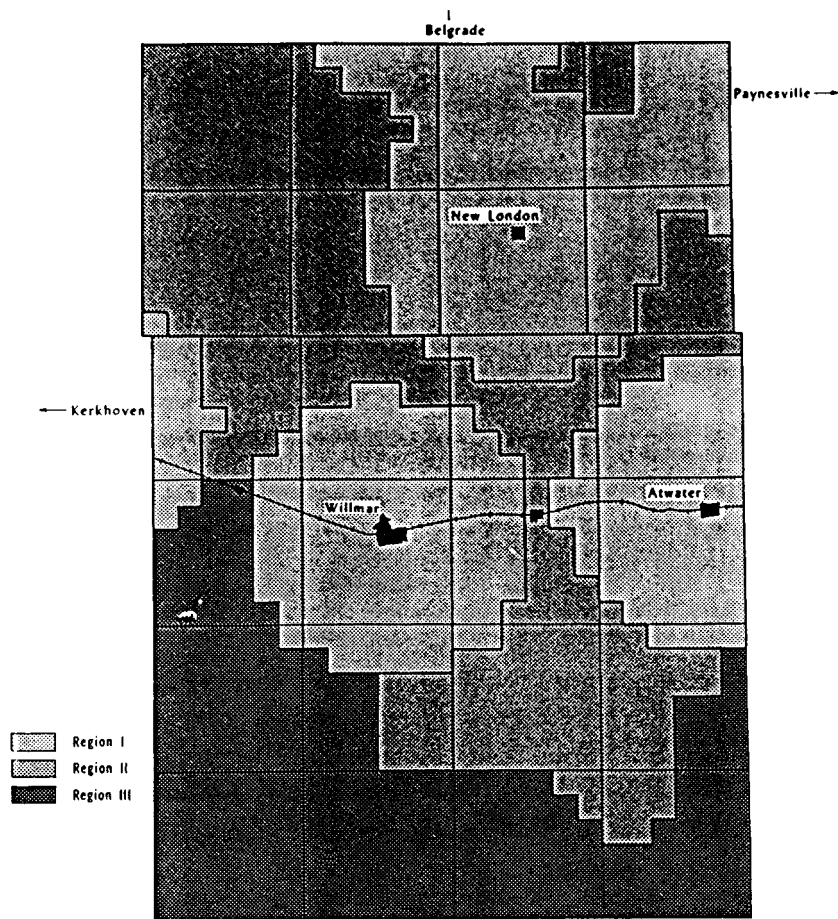
Gruppens verkliga segregationsgrad anges efter skala vars högsta värde är 1.000. I det aktuella exemplet är detta värde 0.463. Om detta värde hade varit lägre hade gruppen varit mer segregerad medan ett högre värde hade visat på en mindre uttalad segregation. Formeln $AQ \rightarrow IQ$ genom $SQ \rightarrow AQ \rightarrow IQ$ visar egentligen bara de krafter som styr den undersökta befolkningen (Q) mot segregation respektive integration.¹²⁹

Detta var teorin. Men hur ser modellen ut i praktiken? Rice försöker mäta segregationen hos de olika etniska grupperna genom att använda segregationsmodellen på det undersökta området. På grund av att källmaterialet är något knapphändigt kan han emellertid inte mäta individernas kontakter utan snarare hur familjernas jordstycken är placerade i förhållande till varandra.¹³⁰

Nästa problem blir indelningen av de områden ("celler") i vilka segregationen ska mätas. Eftersom den etniska kartan indikerade att graden av segregation i området var beroende av bosättningsens varaktighet och närhet till staden, finner Rice det lämpligt att dela in Kandiyohi County i regioner efter dessa premisser.

Att individerna i de gamla bosättningsområdena kommit att assimileras i högre grad än de i de nya områdena torde det inte råda några tvivel om. Även om det givetvis kan finnas många i de nya områdena som bott på andra ställen i USA får man förmoda att de flesta (åtminstone i Rices studie) kommit direkt från hemlandet. Följaktligen skiljer Rice mellan gamla och nya bosättningsområden samt mellan områden som ligger nära, respektive långt ifrån, ett urbant centrum.

Jämförelsen mellan de gamla och de nya bosättningarna skapar inte några större bryderier. Däremot, menar Rice, kan själva definitionen av vad som är ett urbant centrum utgöra en svårighet i sig, liksom det kan vara problematiskt att söka fastställa hur långt stadens inflytande når. Dessa problem till trots gör Rice en sammanställning av distributionen av varje etnisk grupps landområde i tre någotsånär likvärdiga regioner. Han har räknat med att stadens täckningsområde är sex miles. Då stadens inflytande anser väga tyngre än en lång vistelsetid i området, delas stadens täckningsområde inte in i nya och gamla bosättningsområden. Det gör däremot de områden som ligger utanför den radie som markerar urbant inflytande.¹³¹ För närmare betraktande av denna indelning se karta nedan.

Figur 6. Tre regioner i Kandiyohi County

Källa: John Rice. "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County 1880-1905" s. 59.

I enlighet härmed får Rice tre olika kategorier att ta hänsyn till: I - bosättningar under urbant inflytande, II - gamla bosättningar (före 1880), III - nya bosättningar (efter 1880).¹³²

När Rice ska granska de etniska gruppernas spridning gör han det genom att räkna ut hur många procent av den totala landarealen i var och en av de tre områdeskategorierna som ägs av respektive etniska grupp. För att få fram en förändring över tid ställer han uppgifter från åren 1880 och 1905 mot varandra.¹³³ Segregationens omfattning beräknas sedan med hjälp av den ovan redovisade segregationsmodellen. I denna undersökning är det för övrigt ej endast olika etniska grupper som jämförs sinsemellan utan även regionala grupper från Sverige. I båda fallen visar resultatet att vissa grupper varit mer benägna än andra att segregeras.¹³⁴

Rice menar själv att undersökningen på ett påtagligt sätt bekräftar det man kan ana sig till när man betraktar den etniska kartan, likväl som den kastar ljus över andra,

mer svårupptäckta fenomen. Dock är studien för liten för att den skall kunna anses allmängiltig, varför han efterlyser vidare undersökningar efter samma metod.¹³⁵

Det kanske mest intressanta med denna analysmetod är att man på ett mycket konkret sätt kan avläsa hur nära respektive avlägset det är för en viss etnisk grupp att assimileras. Men även om metoden har sina förtjänster, måste man ställa sig frågan om det inte går att lösa detta problem på ett enklare sätt. Personligen vill jag också till en del ifrågasätta analysmetodens tillförlitlighet. Om man t.ex. skulle välja en helt annan indelning av områden skulle man med sannolikhet få ett annat resultat.

4.5 KVALITATIVA METODER

Som tidigare antytts har de kvalitativa analysmetoder som hämtats från framför allt de humanistiska vetenskaperna börjat vinna mark inom immigrantforskningen. Även om dessa metoder oftast inte ligger till grund för större undersökningar är de av stort värde eftersom de kan komplettera och förklara resultaten av de mer kvantitativa metoderna. Genom att kombinera dessa två så skilda sätt att arbeta kan man förhoppningsvis komma den historiska sanningen närmare.

4.5.1 MUNTLLIG HISTORIA

Om man vill få en större inblick i människornas dagliga liv är det en god idé att använda sig av muntligt källmaterial. Etnologen Göran Rosander menar bland annat att de muntliga källorna kan ge ett bättre helhetsperspektiv, på samma sätt som de också kan lyfta fram nya problemställningar.¹³⁶ Denna typ av källa anses dock på grund av sin subjektivitet ofta vara svårare att bearbeta än andra källor. För att pröva materialets giltighet bör man först försöka bedöma helhetsintrycket av intervjun/samtalet. Om t.ex. den intervjuade verkar glömsk och tar fel på årtal finns det risk att även andra fakta är felaktiga. Det går också att jämföra intervjumaterialet med andra källor för att kontrollera sanningshalten. Viktigt är emellertid att man försöker att placera den muntliga utsagan i ett vidare sammanhang genom att relatera till det som redan är känt inom ämnet.¹³⁷ Inga generella slutsatser kan dras utifrån enstaka vittnesbörd.

Ofta används de muntliga källorna för att ge den lilla människans perspektiv på ett större skeende. Lars Ljungmark är en av dem som arbetat på detta sätt. I sitt arbete som behandlar svenskarna i Winnipeg får stundom immigranterna komma till tals, inte minst för att bekräfta sanningshalten de övriga källorna:

Utöver korta inblickar i en hård invandrarvärld föremedar notiser som dessa intrycket av lojalitet mellan Winnipegvenskarna. Det är samma inställning som den tidigare citerade svenskan på Logan Avenue hade om livet i den svenska kolonin under depressionen på 1930-talet: "When you are poor you get very close together. You share everything."¹³⁸

Som framgår av citatet harmonierar den kvinnliga immigrantens uttalande väl med de tidningsnotiser som Ljungmark redogjort för. I fall som detta föreligger det dock en fara att man som forskare väljer att negligera de uttalanden som inte stämmer in med den egna hypotesen. De muntliga källornas karaktär gör också att detta problem är svårt att komma förbi. Emellertid tror jag att en mer ingående jämförande analys av de muntliga källorna kan vara befogad även när dessa inte utgör det huvudsakliga källmaterialet.

4.5.2 MATERIELL KULTUR

Kyrkan och församlingen blev ofta det etniska samhällets centrum. Ostergren menar att man genom att granska förändringarna av kyrkans inredning kan visa hur assimileringsprocessen framskridit:

While the built landscape is often at best a misleading indicator of human history, one could argue that the cultural confusion and the changing identity of these communities was symbolically displayed in the architecture and decoration of their central institution, the church. The Cambridge Lutheran congregation, like all rural midwestern congregations, went through a series of construction and remodeling phases. (...) Each construction was potentially a symbolic representation of how a community may have viewed itself at the time.¹³⁹

Med den kyrka som byggdes åt den svenska moderförsamlingen i Rättvik som jämförelsepunkt försöker Ostergren visa hur exteriören och framför allt interiören i Cambridge kyrka i Isanti County amerikaniserats från den första kyrkans uppförande 1864 fram till 1950-talet då den befintliga kyrkan totalrenoverades. Trots att den första kyrkan till det yttre liknade de amerikanska förlagorna, var själva inredningen i hög grad inspirerad av de svenska kyrkorna. Vid renoveringen under 1950-talet moderniserades kyrkans interiör dramatiskt och de gamla handgjorda bänkarna och övrig inredning byttes ut mot fabriksstillverkade dito.¹⁴⁰ Detta, framhåller Ostergren, markerar slutet på den etniska medvetenheten:

Such wholesale changes marked the end of a long period of ethnic community pride and stability established in rural areas of the Upper Middle West during the early decades of the post-settlement era.¹⁴¹

Det finns emellertid mycket som tyder på att Ostergren drar något för snara slutsatser av sin empiri. Med tanke på den allmänna moderniseringsprocess som pågått under hela 1900-talet, skulle det förefalla tämligen anmärkningsvärt om svenskarna

i Isanti *inte* bytt till modernare inredning i sin kyrka. Detta hindrar dock inte att undersökningar av materiell kultur kan vara användbara. I synnerhet när man studerar hur kulturgränserna i ett immigrantsamhälle börjar att luckras upp, kan denna typ av jämförelse vara meningsfull då man på så sätt kan belysa hur en etnisk grupp alltmer överger sina traditionella föremål till förmån för det nya landets.

4.5.3 SPRÅK

Det brukar ofta hävdas att övergivandet av modersmålet till förmån för det nya språket indikerar graden av assimilation hos en grupp. Ostergren har utgått från kyrkomaterialet när han undersökt hur attityderna till språket förändrats över tid. Detta är mycket tacksamt då de svenska kyrkorna i stor utsträckning värnat om att bevara det gamla modersmålet. I princip återger han bara den debatt om svenskans väl och ve som förts i olika kyrkor från 1880-talet fram till 1920-talet, då man i stort sett övergått till att använda det engelska språket i kyrkosammanhang.¹⁴² Trots att Ostergrens studie visar att de svenska immigranterna och deras avkommor alltmer började överge modersmålet till förmån för engelskan, drar han inte slutsatsen att detta beror på att gruppen skulle ha övergivit den gamla kulturen:

It is doubtful that the transition from Swedish to English usage in business, institutional, and eventually every-day life, can be seen as a serious diminution of the ethnic identity of the community. (---) Language was an internal matter. Acceptance and increased use of the English language was simply a part of a long-standing trend in America by which immigrant groups achieved a degree of cultural assimilation with their host societies. (---) The inevitable acceptance of the English language was an outward-looking accommodation with the larger world, but for these people was [sic.!] never a denial of the inner world.¹⁴³

Ostergren anser således att det inte finns någon konflikt mellan att anta värdlandets språk och samtidigt behålla sin gamla kultur och sina gamla värderingar. Detta kan förvisso äga sin riktighet, men om man ser språkbytet i ett vidare perspektiv kommer man inte ifrån att språket är en viktig, för att inte säga avgörande, faktor i assimilationsprocessen. När man hos en etnisk grupp kan konstatera att modersmålet på detta sätt byts ut framstår det relativt klart att den erhållit ett av de viktigaste verktygen för ett inlemmande i den amerikanska kulturen. Detta oavsett om själva språkbytet i första hand var en kulturell markör eller ej.

Lingvisten Nils Hasselmo har gjort en undersökning av språkutvecklingen hos svenskar i Nordamerika.¹⁴⁴ Framför allt den av hans undersökningar, som behandlar övergången från svenska till engelska i skönlitteratur, tidningar och i kyrkosammanhang, kan med fördel användas vid historieinriktade studier. Hasselmo har jämfört hur många verk/tidningar som publicerades på svenska respektive engelska under en längre tidsperiod. Således angriper han detta utpräglat kvalitativa material

på ett kvantitativt sätt. Han gör en sammanställning över skönlitteratur, en över religiösa tidningar och en över mer profana tidskrifter. I samtliga fall kan man kring år 1915 notera en kraftig nedgång i användandet av det svenska språket, samtidigt som antalet publikationer på engelska stiger. Denna nedgång är enligt Hasselmo en följd av första världskriget.¹⁴⁵

Den ovan beskrivna undersökningen skulle enkelt kunna utvidgas till att omfatta flera etniska grupper, då mycket talar för att även de andra grupperna hade ett betydande utbud av litteratur och tidningar på sina egna språk. Eftersom man inte behöver behärska språket för att kunna göra en sammanställning av de olika publikationerna kan man mycket väl utföra denna typ av undersökning. Vid en jämförelse kan man sannolikt skapa sig en föreställning om hur mycket de olika etniska grupperna närmat sig den amerikanska kulturen.

En viktig insats inom detta område har också Einar Haugen gjort, när han undersökt språket hos norsk-amerikanerna. Förutom att han mycket ingående granskat språkbytesprocessen, har han analyserat amerikaniseringen av personnamn.¹⁴⁶

4.5.4 TRADITIONER

Ostergren har också försökt utreda i vilken mån de svenska immigranterna höll fast vid sina gamla traditioner. Sannolikt har han utgått från kyrkomaterialet när han undersökt vilka helgdagar som firades hos den svenska immigrantbefolkningen i Isanti County:

By large, however, the immigrant community reestablished their traditional social calendar in Isanti. They kept alive the Christian celebrations that marked seasonal stages in the agricultural cycle. In addition to celebrating the Fourth of July, people still marked the passage of midsummer, the harvest celebrations around St. Michael's Mass, yuletide, Epiphany, and the Easter holidays, just as they had done in Sweden. The short pause between winter work and spring plowing and sowing that occurred around Easter remained the principal time for weddings and social gatherings outside of the busy Christmas season.¹⁴⁷

Enligt citatet ovan skulle således svenskarna varit mycket måna om att behålla sina gamla högtider. Om man har för avsikt att undersöka hur en skandinavisk grupp förhåller sig till de övriga grupperna i ett undersökt område måste man emellertid utvidga studien något, detta då det egentligen är först när man vet något om de övriga etniska grupperna som man kan uttala sig om graden av etniskt medvetande hos svenskarna. Förmodligen skulle också en jämförelse över tid vara fruktbar eftersom denna skulle uppvisa eventuella skillnader i hur snabbt de olika grupperna övergivit sina gamla seder.

5. ANALYSMETODERNAS FÖRTJÄNSTER OCH BRISTER

När man skall studera etnisk gruppering i de immigrantsamhällen som växte fram i Nordamerika under den senare delen av 1800-talet stöter man på ett antal metodiska problem. Trots att källäget i förhållande till andra forskningsområden betraktas som gott, finns det vissa begränsningar. Eftersom den tidigare forskningen i hög grad varit inriktad på endera generella studier över assimilationsprocessen eller på den etniska gruppen som ett enskilt fenomen finns det heller inga etablerade modeller på hur man kan arbeta med etnicitetens gränser.

Syftet med föreliggande uppsats har därför varit att utvärdera några av de analysmetoder som använts av tidigare forskare för att klarlägga de kulturgränser som ofta uppstår i immigrantsamhällen. I huvudsak har jag utgått ifrån arbeten av två geografer, John Rice och Robert C. Ostergren, då det står klart att en utredning av spatiala fenomen såsom t.ex. bosättningsmönster kan var mycket betydande.

Rice och Ostergren har båda använt sig av geografiska metoder för att belysa aspekter såsom bosättningsmönster, kyrklig gemenskap och mobilitet. I dessa undersökningar har såväl Plat Books, census som kyrkomaterial nyttjats. Den största fördelen med att använda kartan i dessa sammanhang är just den precision med vilken man kan visa de gränser som uppstår de olika etniska grupperna emellan. Dessutom visar Rice med sin undersökning av kyrkokommunerna hur man maximalt kan utnyttja ett så oansenligt källmaterial som förteckningar över församlingsmedlemmar.

Att närmare analysera bosättningsmönstret i ett immigrantsamhälle måste ses lika självklart som nödvändigt vid en undersökning av kulturgränser, då det finns starka skäl att anta att individerna i de olika etniska grupperna tenderade att bosätta sig i närheten av släkt, vänner och andra landsmän. Emellertid bör man hålla i åtanke att bosättningsmönstret som sådant inte säger så mycket om man inte väger in andra variabler. Både Rice och Ostergren har till en del försökt relatera den geografiska omgivningen till bosättandet. De goda intentionerna till trots har de inte nått ända fram. En mer djupgående jämförelse mellan vegetation och bosättning måste efterfrågas då jordens beskaffenhet utan tvekan styrde valet av mark för immigranten. Ostergren har i sin undersökning över bosättningsmönstret i Isanti County också vägt in tidpunkten för bosättandet. Detta är en viktig aspekt. Sannolikt måste de etniska grupper som kom tidigare till ett område bli mindre geografiskt splittrade än de som kom i ett senare skede, eftersom en stor del av jorden då redan var upptagen.

Rices undersökning av den kyrkliga gemenskapen kan vara användbar vid kulturgränsforskning och det faktum att de olika etniska grupperna uppenbarligen inte var lika kyrkliga behöver inte utgöra ett problem i sig. Tvärtom belyser även detta en kulturgräns. Däremot förefaller det vara fruktbart att som komplement söka alternativa centra för de mer sekulariserade grupperna, även om svårigheter med att finna relevant källmaterial kan utgöra ett hinder. Jämförelsen över tid är viktig för att belysa hur kulturgränserna efterhand luckras upp.

Något av en stötesten, vid en undersökning av immigrantsamhällen, är den omständighet att dessa inte på något sätt är statiska. Till viss del försöker Rice komma åt detta när han undersöker mobiliteten i Kandiyohi County. Enligt Rice är befolkningsstabilitet i ett område synonymt med stark etnisk medvetenhet. Detta antagande står dock i viss opposition mot bl.a. Terje Hasle Jorangers undersökning som visar att det ofta var hela grupper av människor som flyttade tillsammans och att det etniska medvetandet hos de grupperna bestod.¹⁴⁸ Det förefaller också rimligt att anta att de individer som sedermera flyttade in till orten hade anknytning till släkt och vänner där. Således skulle inte in- och utflyttning i ett område kunna utgöra en direkt indikator på graden av etniskt medvetenhet. Däremot måste det anses som meningsfullt att jämföra de olika etniska grupperna i avseende på mobilitet i de områden som ligger nära staden, även om det också här kan bli problematiskt att dra några generella slutsatser.

Ett annat problem som finns förknippat med Rices studie över mobiliteten i området är att han väljer att inte räkna in kvinnorna eftersom dessa genom giftermål tenderade att oftare byta bostadsort. Även om man på grund av de två könsens olikartade beteende förmodligen måste behandla dem var och för sig, kan detta inte motivera att man helt stryker kvinnorna ur undersökningen.

Inte minst på grund av källmaterialets karaktär har demografiska och socialhistoriska studier varit vanliga i immigrantforskningsssammanhang. De analysmetoder som jag här undersökt närmare är mätning av befolkningsstorlek, befolkningsstabilitet och nativitet, samt studier över giftermålsmönster och yrkestillhörighet. Den huvudsakliga källan vid dessa studier är den federala censusen. För att kunna göra en jämförelse mellan olika etniska grupper är det en förutsättning att man vet den inbördes storleksrelationen. Därför är mätningen av befolkningsstorleken befogad även om den inte säger något om gruppbyggnaden i sig.

Rices demografiska undersökning av befolkningsstabiliteten i Kandiyohi County sammanfaller delvis med den geografiska undersökningen över mobiliteten. Det kan dock i sammanhanget vara värt att stanna något vid de aspekter han anser vara avgörande för befolkningsstabiliteten i en etnisk grupp: kommunens homogenitet, den dominerande gruppens storlek samt avstånd till närmaste stad. Ju mindre en etnisk grupp är i förhållande till den övriga befolkningen i området, desto större är förutsättningarna för assimilation.

Ostergren har kompletterat uppgifterna i censusen med kyrkoregister och *County Birth and Death Records* när han undersökt nativiteten i området. Trots att han endast jämfört hela samhällen och inte specifika etniska grupper visar hans undersökning att det kan finnas vissa kulturella skillnader när det gäller barnafödande. Det finns dock några stora problem förknippade med att undersöka nativiteten i immigrantsamhällen. Även om Ostergren genom att endast räkna med kvinnor i fertil ålder försöker komma förbi problemet med den för immigrantsamhällena specifika åldersstrukturen, kan resultatet bli vilseledande. Den främsta anledningen till detta antagande är att immigrantgrupperna vanligen kom i olika tidsintervaller. Om man utgår från att de som immigrerade oftast var mellan 15-30 år skulle det först och främst kunna finnas en betydande skillnad i fråga om kvinnornas ålder de olika

etniska grupperna emellan. Sedan bör man också väga in det faktum att den kvinnliga fertiliteten sjunker efter 30-årsåldern. Dessa svårigheter till trots behöver man inte avstå från att undersöka nativiteten, som, trots allt, kan anses vara en viktig kulturell markör. För att i detta sammanhang göra undersökningen av nativiteten något mer giltig, bör man i stället endast räkna med de kvinnor som under den undersökta tiden varit mellan tjuo och trettio år.

Både Rice och Ostergren har avstått från att utreda giftermålsmönstret i de samhällen de studerat. Därför har jag i detta avseende utgått från en mindre undersökning av Dag Blanck och Peter Kivisto och en större av Madeline Richard. I båda undersökningarna används censusen som källmaterial. Den främsta förtjänsten med Blancks och Kivistos undersökning är att den visar på möjligheterna med att jämföra med de talrika studier om giftermålsmönster som redan utförts. Genom att lägga upp sin egen undersökning på liknade sätt som de tidigare studierna kan de få ett mycket stort referensmaterial.

Eftersom det ofta fanns betydligt fler män i de etniska grupper på vilka Richard grundar sin undersökning bör man kanske inte förvånas alltför mycket över att många valde en partner som varken hade samma etniska eller religiösa bakgrund som dem själva. Det fanns helt enkelt inte tillräckligt många kvinnor i den egna etniska sfären. Inte heller kan man dra alltför höga växlar på resultatet då det naturligtvis fanns stora skillnader de olika grupperna emellan beträffande andelsrelationen mellan kvinnor och män. Däremot ger resultatet en öppning mot vidgade studier. Vilken var egentligen den gemensamma nämnaren för de par som inte hade samma etniska eller religiösa ursprung? Genom att göra en mer ingående granskning av dessa par kan man förmodligen komma åt andra faktorer som styrde valet av partner. Man kan också fråga sig om det inte skulle vara givande att även undersöka kvinnornas giftermålsmönster, eftersom kvinnorna var i minoritet och därför inte var tvungna att gifta sig med någon utanför den etniska gruppen.

Trots att det torde stå klart att blandäktenskap i viss mån kan ses som ett mått på graden av assimilation hos en etnisk grupp kommer man inte ifrån att de statistiska och demografiska metoderna inte alltid är helt tillförlitliga. När det som i Richards undersökning visar sig t.ex. att en grupp som de katolska ukrainarna ligger högst av alla grupper vad beträffar blandäktenskap¹⁴⁹ måste man fundera över alternativa tolkningar. Helt visst bör undersökningar av detta slag kompletteras med en kvalitativ analys för att inte resultatet skall uppmåna till misstolkningar.

Kanske kan det synas något irrelevant att undersöka yrkestillhörighet när man studerar en utpräglad jordbruksmiljö. Dock menar jag att Ostergrens undersökning beträffande yrkestillhörighet är intressant eftersom han utgått från individer som flyttat från en rural till en urban miljö. Ostergrens undersökning indikerar att yrkesvalet kan vara en kulturell markör, vilket gör att analysmetoden som sådan kan vara användbar vid kulturgränsforskning även i ruralare miljöer.

Det torde inte råda någon tvivel om att ekonomiska metoder kan vara förträffliga redskap vid en utredning av etnicitetens olika uttryck. Både Rice och Ostergren har i viss mån granskat ägoförhållandena i immigrantsamhället, även om den senare gjort en mer ingående studie. Det källmaterial som är vanligast när man utreder jordbru-

kets ekonomiska aspekter är framför allt *federal agricultural census*, men också *land alienation records* och förteckningar över landtransaktioner.

När man jämför jordägandet ur en ekonomisk synvinkel förefaller det erforderligt att man, som Ostergren, inte bara jämför det faktiska antalet acres som varje familj ägde utan också hur stor del av denna som var uppodlad. På så vis får man en bättre uppfattning om jordbrukets kapacitet. Det innehållsrika källmaterial som utgörs av *federal agricultural census* har möjliggjort fruktbara studier över produktionsinriktningen. Eftersom det visar sig att det härvidlag finns vissa markanta skillnader mellan olika etniska och regionala grupper bör det vara relevant att även utreda detta.

De analysmetoder som mest måste ifrågasättas är Rices sociologiska undersökning av den etniska segregationen i Kandiyohi County. Förvisso måste själva ansatsen anses vara lovvärd, men det finns mycket som talar för att metoden som sådan inte är så tillförlitlig som den ger sken av att vara. De modeller Rice presenterar förefaller direkt konstruerade för att de ska ge ett vetenskapligt intryck. Själva cellindelningen är ett problem i sig. Eftersom denna inte är helt given kan, i princip, den etniska gruppen få olika segregationsfaktorer beroende av de kriterier, efter vilka man väljer att dela in området.

Till skillnad från Rice har Ostergren kompletterat sin studie med kvalitativa metoder, såsom granskning av byggnader, språk och sedvänjor. Analysmetoderna som sådana är inte så revolutionerande. En kvalitativ bedömning av ett kvalitativt källmaterial är det vanligaste tillvägagångssättet för att komma fram till hur t.ex. språket förändrats över tid. Här kan det dock vara värdefullt att jämföra flera olika källor för att skapa sig en riktig bild. Ett bra komplement kan också vara en kvantitativ undersökning, i likhet med den Hasselmo presenterar över tidningarnas språk.

Det har gjorts mycket få allvarliga försök att bearbeta det rika utbudet av kvalitativa källor, såsom brev, litteratur och intervjuer. Sannolikt har de stora källkritiska problemen, tillsammans med svårigheten att finna relevanta metoder, gjort att forskarna hellre avstått från att använda detta material. När man i seriösare forsknings-sammanhang relaterar till dessa källor är det oftast för att ge en tidsbild eller för att belägga ett resultat.

Den största bristen med de flesta av de analysmetoder jag granskat är förmodligen att de inte går in på djupet av den etniska medvetenheten. Conzen skriver följande om Rices och Ostergrens undersökningar:

But to document the settlement pattern is not to explain it. That concentrations emerged as rural immigrant families sought the companionship of the others speaking the same language, sharing similar customs, and experiencing the same accommodation pressures would appear self-evident. But it does not explain why (...) the presence of only a few other English families was sufficient for mutual cultural support while other groups spread across entire counties. Nor does it explain why persons of the same ethnic background might be concentrated in one area, dispersed in another.¹⁵⁰

Som citatet visar framhåller Conzen att verkligheten är alldeles för komplex för att den skall kunna fångas genom sammanställning och dokumentation av data. En

fördjupad analys måste följaktligen eftersträvas. För kunna uppnå detta bör varje aspekt belysas ur ett flertal olika perspektiv, vilket i sin tur förutsätter bredd både vad gäller metoder och källmaterial.

En annan generell brist i de olika studierna är, som ovan framgått, att de ofta ger ett mycket statiskt intryck. Utgångspunkten är oftast en specifik etnisk grupp i en och samma bosättning och föga hänsyn tas till det faktum att immigranterna ofta flyttade vidare västerut:

Too often researchers have scrutinized single immigrant groups, analyzed them in isolation, and drawn conclusions based on snapshots in time while they have ignored the advances of the time-lapse photography. With rare exceptions, the older centers of direct frontier settlement have received greater attention than secondary centers of indirect settlement. Clearly, the paths and patterns of ethnic settlement have been somewhat misrepresented as a result of these imbalances.¹⁵¹

Inte minst källmaterialets karaktär gör att det kan vara komplicerat att ge en rättvisande bild av förändringsprocesserna i tid och rum. Men med olika typer av komparativa studier kan man dock undvika de värsta fällorna. Exempelvis bör det vara högst relevant att jämföra olika s.k. dotterkolonier och andra immigrantsamhällen där invandringen har varit av sekundär karaktär.

6. KARTLÄGGA, RÄKNA ELLER KVALITATIVT GRANSKA - EN FORSKNINGSPERSPEKTIV

Ovan har framhållits att det finns ett antal olika förfaringssätt vid blottläggandet av immigrationsgränser. Förvisso fungerar de olika undersökningarna bra var och för sig, men det finns mycket som tyder på att resultatet skulle bli ännu mer tillfredsställande om man kombinerar de olika analysmetoderna i högre grad än vad som tidigare gjorts. Måhända frågar man sig då hur dessa vitt skilda ansatser skall kunna fogas samman till en väl sammanhållen undersökning. Detta ser jag som en utmaning i min egen forskning

I mitt avhandlingsarbete strävar jag efter att belysa mekanismerna bakom etnisk gruppbyggande och integration, genom en studie av Wetaskiwin, ett litet invandrar-samhälle i Alberta, Kanada. Eftersom den kanadensiska invandringen var av sekundär karaktär är detta samhälle inte lika demografiskt homogent som de amerikanska. Undersökningen fokuserar på fyra olika svensktalande invandrargrupper, med olika nationell härkomst: svensk, amerikansk, finsk och rysk. Den svensktalande gruppen är följaktligen intressant såtillvida att det finns en etnisk samhörighet samtidigt som det finns uppenbara kulturgränser de olika nationaliteterna emellan. Genom undersökningar av relationer och kontaktytor både inom och utom denna grupp närmar jag mig den etniska problematiken.

För att få en fullständig belysning av den etniska integrationsprocessen utreder jag fenomenet på tre olika abstraktionsplan: *spatialt*, där bosättningsmönstret är centralt, *socialt*, där bland annat blandäktenskap och ekonomisk anpassning undersöks, och till sist *individuellt*, där individens tankar och strategier analyseras. I enlighet med de senare strömningarna inom immigrationsforskningen eftersträvar jag således en balans mellan kvantitativa och kvalitativa analysmetoder. Såsom också flera av de tidigare nämnda forskarna uppvisat medvetenhet om, går det inte att påvisa etnisk gruppering genom att endast sammanställa operativa data; man måste också studera den etniska medvetenheten ur den enskilda individens synvinkel.

Uteslutandet av undersökningar som fokuserar på kulturella särdrag kommer delvis av min teoretiska anknytning till Fredrik Barths kulturgränsbegrepp, lanserat 1969 i *Ethnic Groups and Boundaries* delvis reviderat 1996 i *Beyond Ethnic Groups and Boundaries*.¹⁵² Barth menar att det först är i mötet med andra grupper som den egna etniska identiteten ifrågasätts och artikuleras. Kärnan i hans teori är att etnicitet och kultur är föränderliga fenomen, varmed fokus vid etniska undersökningar förflyttas från kulturell karakteristik till interetniska relationer. För att Barths teori skall kunna prövas på det föreliggande undersökningsområdet, förutsätts följaktligen att tonvikten läggs på den strukturella assimilationen, och inte på den kulturella förändringsprocessen.

7. SAMMANFATTNING

Jag har i denna studie sammanställt och granskat ett antal analysmetoder som tidigare forskare använt vid immigrant- och etnicitetsforskning. Det huvudsakliga syftet har inte varit att redogöra för all den forskning som presenterats i ämnet utan snarare att göra en exposé av de metoder som kan synas relevanta att använda vid blottläggandet av kulturgränser i immigrantsamhällen. Då föreliggande undersökning ligger till grund för en utvidgad studie av de skandinaviska grupperna i ett ruralt område i Alberta, Kanada, har tyngdpunkten lagts på de studier som behandlar immigrant-samhällen i Nordamerika under tidsperioden 1850-1930.

Ur den tidigare forskningen kan man urskilja vissa förändringar i synen på immigranterna och deras etniska särart. De forskare som fram till 1950-talet arbetade med etnicitets- och immigrantforskning utgick oftast från Frederick Jackson Turners frontierteori. Denna period av assimilationsinriktad forskning möttes under sextio-talet av en reaktion. Nu började man i stället att koncentrera sig på de olika gruppernas kulturella särart. Från början av åttiotalet och framåt har emellertid forskningen i tilltagande grad börjat inriktas mot samspelet mellan de olika etniska grupper (inklusive amerikanerna) som levde i immigrantsamhällena. Det ensidiga fokuserandet på endera assimilation eller etnisk särart existerar knappast längre. Numera försöker forskarna i stället att väga in båda delarna i sin analys och man kan dessutom notera att immigrantforskarna i större omfattning än tidigare kompletterar de kvantitativa metoderna med kvalitativa.

I min granskning av analysmetoder vid kulturgrännsforskning har jag särskilt valt att inrikta mig på arbeten utförda av John Rice och Robert C. Ostergren, vilka undersökt hur svenska grupper fungerat tillsammans med de infödda amerikanerna och de övriga immigrantgrupperna i Nordamerika. Eftersom båda är geografer har de utvecklat flera tillämpliga analysmetoder där kartan används som ett viktigt verktyg. Dock har jag i vissa fall ansett det berättigat att gå utanför Rice och Ostergrens undersökningar för att ge min sammanställning mer bredd. Forskare som Madeline Richard, Dag Blanck, Peter Kivisto, Nils Hasselmo och Lars Ljungmark har därför fått bidra med några av sina studier.

För att ge en bakgrund till hur immigrantsamhällena i Nordamerika växte fram har jag belyst Kanadas och Förenta staternas invandarpolitik och några gemensamma drag för Nordamerikas immigrantsamhällen. Vidare har jag sammanställt något av de källmaterial som kan användas vid forskning om immigranterna i Nordamerika. Kyrkomaterial, census och *Plat Books* är de material som använts flitigast. De två förra ger olika slags information om de enskilda individerna medan den senare visar på jordägandet. Av dessa källor är de framför allt till censusen som man får anta ett kritiskt förhållningssätt, då det vid jämförelser mellan censusuppgifterna och församlingarnas uppgifter visat sig att det finns stora diskrepanser. Andra källmaterial, såsom tidningar, brev och intervjuer, har inte använts i lika hög utsträckning i den tidigare forskningen, trots att dessa typer av källor borde vara av stort värde vid en undersökning av kulturgränser.

Även fast de olika analysmetoderna många gånger flyter in i varandra har jag presenterat de olika metoderna tematiskt. Jag har i nämnd ordning redovisat olika typer av geografiska, demografiska och socialhistoriska, ekonomiska, sociologiska och kvalitativa metoder.

Både Ostergren och Rice har i sina undersökningar använt sig av geografiska metoder. Bosättningsmönster, kyrklig gemenskap och mobilitet har med kartans hjälp konkretiserats. Den främsta fördelen med denna metod är att den etniska gruppbildningen så tydligt framgår. Trots att Rice försöker utreda mobiliteten i området visar det sig vara svårt att fånga immigrantsamhällets dynamiska karaktär i undersökningar som dessa. I de undersökningar jag granskat ges framför allt kulturella men också ekonomiska förklaringar till de spatiala fenomenen.

Genom att använda sig av demografiska och socialhistoriska metoder har de olika forskarna undersökt befolkningsstorlek, befolkningsstabilitet, nativitet, giftermålsmönster och yrkestillhörighet. Dessa undersökningar kan vara mycket givande om man kompletterar dem med andra, kanske mer kvalitativa, analysmetoder då det annars föreligger en stor risk att man tolkar sina resultat felaktigt.

Källmaterialets karaktär gör att undersökningar av immigranternas ekonomiska verklighet har varit fruktbara. Ägoförhållandena och produktionsinriktningen påvisar stora skillnader de olika grupperna emellan. De ekonomiska skillnaderna förklaras ofta med kulturella aspekter. Följaktligen bör också dessa metoder tillmätas ett värde när man studerar etnicitetens gränser.

Däremot är det tveksamt om de sociologiska metoder som Rice presenterar håller det de lovar, nämligen att ge ett exakt värde på en etnisk grupps grad av assimilation. Även om han ger en mycket tydlig definition av själva segregationsbegreppet och först därefter mäter segregation och assimilation efter en konstens alla regler, bör man förhålla sig en aning kritisk till resultatet. Paradoxalt nog ligger exaktheten snarare i mätningssättet än i det faktiska resultatet.

De kvalitativa metoder som jag granskat är muntlig historia, tolkning av föremål, undersökningar av språket och, till sist, reflektioner kring gamla traditioner. Mer än de kvantitativa metoderna kan dessa belysa immigranternas etniska medvetenhet och identitet, ett faktum som borde uppmana till ökad användning av kvalitativa källor och metoder.

Som ovan framgått finns det både fördelar och nackdelar med de flesta analysmetoder. Icke desto mindre har min granskning på ett påtagligt sätt gett vid handen att det kan vara fruktbart att studera etnisk gruppering och medvetenhet genom att kombinera dessa olika metoder och angreppssätt. Kanske är det något av ett historikers privilegium att fritt tillåta sig botanisera bland andra discipliners analysmetoder, för att därigenom, så flerdimensionellt som möjligt, kunna belysa ett så till synes abstrakt fenomen som kulturgränser i ett invandrarsamhälle.

NOTER

- ¹ Ostergren, Robert C. *A Community Transplanted. The Trans-Atlantic Experience of a Swedish Immigrant Settlement in the Upper Middle West, 1835-1915*. Uppsala 1988, s. 328.
- ² Williams, Allen, Jr. Et. al. "Ethnic Assimilation and Pluralism in Nebraska" *Ethnicity on the Great Plains*. Ed. Frederick C. Luebke. USA 1980, s. 225.
- ³³ Se t.ex. Ostergren s. 15.
- ⁴ Matthews, Fred. "Paradigm Changes in Interpretations of Ethnicity, 1930-80: From Process to Structure" *American Immigrants and their Generations. Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years*. Ed. Peter Kivisto & Dag Blanck. USA 1990, s. 167ff.
- ⁵ Conzen, Kathleen Niels. "Historical Approaches to the Study of Rural Ethnic Communities". *Ethnicity on the Great Plains*. Ed. Frederick C. Luebke. USA 1980, s. 3.
- ⁶ Higham. John. "From Process to Structure: Formulations of American Immigration History" *American Immigrants and their Generations. Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years*. Ed. Peter Kivisto & Dag Blanck. USA 1990, s. 12.
- ⁷ Runblom, Harald. "Scandinavian Cultural Patterns Overseas: An Introduction" *Scandinavia Overseas. Patterns of Cultural Transformation in North America and Australia*. Ed. Harald Runblom & Dag Blanck. Uppsala 1990, s. 9.
- ⁸ Handlin, Oscar. *The Uprooted*. USA 1951. Passim (se t.ex. s. 6).
- ⁹ Nordahl, Per. *Weaving the Ethnic Fabric. Social Networks Among Swedish-American Radicals in Chicago 1890-1940*. Umeå 1994, s. 3 (hänvisar till Rudolph Vecolis kritik).
- ¹⁰ Higham s. 12ff.
- ¹¹ Conzen, Kathleen Niels. "Ethnic Patterns in American Cities: Historiographical Trends." *Swedes in America. New Perspectives*. Ed. Ulf Beijbom. Växjö 1993, s. 27.
- ¹² Schlesinger, Arthur M., Jr. *The Disuniting of America. Reflections on a Multicultural Society*, s. 43.
- ¹³ Conzen. 1993, s. 26.
- ¹⁴ Bodnar, John. *The Transplanted. A History of Immigrants in Urban America*. USA 1985. Passim.
- ¹⁵ Blanck, Dag. "Five decades of research on Swedish immigration to North America". *Language contact across the North America: Proceedings of the working groups held at University College, Galway (Ireland), August 29 - September 3, 1992 and the University of Göteborg (Sweden), august 16-21, 1993*. Ed. P. Sture Ureland & Iain Clarkson. Tübingen 1996. (Linguistische Arbeiten; 359) s. 185.
- ¹⁶ Runblom, Harald. "A Brief History of a Research Project." *From Sweden to America. A History of the Migration*. Ed. Harald Runblom & Hans Norman. Uppsala 1976, s. 14.
- ¹⁷ Blanck. 1996, s.188.

¹⁸ Ibid. 1996, s. 189.

¹⁹ Beijbom, Ulf. Ed. *Swedes in America. New Perspectives*. Växjö 1993, s. 9.

²⁰ Conzen. 1980, s. 1.

²¹ Se t. ex. Beijbom. 1993, s. 9.

²² Conzen. 1980, s. 1.

²³ För en mer ingående diskussion över källkritiska och metodiska överväganden vid användandet av kvalitativt källmaterial se Rönnqvist, Carina "*Jag kan icke avhålla mig från att omtala...*" *Att använda immigranternas egna berättelser vid nordamerikansk immigrationsforskning*. Opublicerad uppsats. Umeå universitet 1997.

²⁴ Rice, John G. "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County, 1880-1905." *Geographical Reports* 4. The Department of Geography, University of Umeå 1973.

²⁵ Ibid s. 3ff.

²⁶ Ibid s. 5.

²⁷ Ibid s. 21.

²⁸ Ibid s. 5ff.

²⁹ Ibid s. 20.

³⁰ Ibid s. 92ff.

³¹ Ostergren. Passim

³² Ibid s. 24ff

³³ Ibid s. 159.

³⁴ Ibid s. 327ff.

³⁵ Ljungmark, Lars. *Svenskarna i Winnipeg. Porten till prärien 1872-1940*, Växjö 1994. s. 11.

³⁶ Boyer, Paul S. Et. al. *The Enduring Vision. A History of the American People*. USA 1995, s. 368ff.

³⁷ Ibid s. 279. (Citerat efter John L. O'Sullivan.)

³⁸ Fernández-Armesto, Felipe. *Millennium. De senaste tusen årens historia*.

Göteborg 1996, s. 347ff. För en mer ingående studie av de strategier som tillämpades för att locka skandinaviska invandrare till Förenta staterna se Ljungmark, Lars. *For Sale - Minnesota. Organized Promotion of Scandinavian Immigration 1866-1873*. Stockholm 1971.

³⁹ Pers, Mona. "Go West Go West" *A Common Wealth. Life and Culture in the English-speaking World*. Utbildningsradion. Belgien 1990, s. 194ff.

⁴⁰ Se t.ex. Fisher, Robin. *Contact and Conflict Indian-European Relations in British Columbia, 1774-1890*. Canada 1977, s. 175ff.

⁴¹ O'Callaghan, Bryn. *An Illustrated History of the USA*. England 1990, s. 79.

⁴² Clemensson, Per & Andersson, Kjell. *Emigrantforskning! Steg för steg*. Stockholm 1996, s. 151.

⁴³ Richard, Madeline A. *Ethnic Groups and Marital Choices. Ethnic History and Marital Assimilation in Canada, 1871 and 1971*. Canada 1991, s. 7.

⁴⁴ Lindström, Varpu. "The Development of a Multicultural Society in Canada" *Welfare States in Trouble*. Ed. Sune Åkerman & Jack L. Granatstein. Umeå 1995, s. 41.

- ⁴⁵ Richard s. 7.
- ⁴⁶ Åkerman, Sune & Ljungmark, Lars. *The Swedes in Canada*. Umeå universitet, s. 6. Opublicerad uppsats.
- ⁴⁷ Ljungmark. 1994, s. 11.
- ⁴⁸ Åkerman & Ljungmark, s. 12.
- ⁴⁹ Se t.ex. Hvidt, Kristian. *Flugten til Amerika eller Drivekraefter i masseutvandringen fra Danmark 1868-1914*. Odense 1971 eller Brattne, Berit. *Bröderna Larsson. En studie i svensk emigrantagentverksamhet under 1880-talet*. Uppsala 1973.
- ⁵⁰ McKay, John P. Et. al. *A History of World Societies*. (Third Edition) USA 1992, s. 968ff.
- ⁵¹ Boyer. Et. al., s. 370.
- ⁵² Se t.ex. Åkerman Sune, Et. al. "Emigration, Family and Kinship". *American Studies in Scandinavia* 9 (1977): 105-122.
- ⁵³ Joranger, Terje Hasle. *Bosetningsdynamikken blant valdris innvandrere i den øvre delen av Midt-Vesten*. Foredrag til Ingrid Semmingsen Minneseminar 14.3.1997. Opublicerad uppsats, s. 10.
- ⁵⁴ Ostergren, s. 255ff.
- ⁵⁵ Se t.ex. Rice s. 37ff.
- ⁵⁶ Se t.ex. Ostergren, s. 276ff.
- ⁵⁷ Jansen, Viveka. *A Bibliography of Early Swedish Settlement in Alberta, 1890-1930*. A paper submitted to the faculty of library science in partial fulfilment of the requirements of the degree of master of library science. Edmonton, Alberta 1979. Opublicerad uppsats. (Tillgänglig på Svenska Emigrantinstitutet i Växjö.) s. 5.
- ⁵⁸ Beijbom, Ulf. "The Swedish Emigrant Institute and the documentation of the transatlantic emigration era". *Language contact across the North America: Proceedings of the working groups held at University College, Galway (Ireland), August 29-September 3, 1992 and the University of Göteborg (Sweden), august 16-21, 1993*. Ed. P. Sture Ureland & Iain Clarkson. Tübingen 1996. (Linguistische Arbeiten; 359) s. 171.
- ⁵⁹ Se t.ex. Beijbom 1996. s. 176 och Clemensson & Andersson, s. 103.
- ⁶⁰ Beijbom. 1996, s. 177.
- ⁶¹ Clemensson & Andersson, s. 108ff.
- ⁶² Ibid. s. 118.
- ⁶³ Ibid. s. 120.
- ⁶⁴ Norman, Hans. "Swedes in North America" *From Sweden to America*. Ed. Harald Runblom & Hans Norman. Uppsala 1976, s. 229ff.
- ⁶⁵ Clemensson & Andersson, s. 119 och 149.
- ⁶⁶ Ibid. s. 127.
- ⁶⁷ Hamberg, Eva. *Studier i internationell migration*. (Diss.) Stockholm 1976, s. 61ff.
- ⁶⁸ Clemensson & Andersson, s. 138ff.
- ⁶⁹ Ibid. s. 143ff.
- ⁷⁰ Beijbom 1996, s. 182.

- ⁷¹ Se t.ex. Björk, Ulf Jonas. "Making Swedish-America Visible: The Fiction and Essays of Johan Person." *Out of Scandinavia. Essays on Transatlantic Crossings of Cultural Boundaries*. Ed. Poul Houe. *The Nordic Conference Papers. Volumes 13-14 July 1993*, s. 39ff.
- ⁷² MS011-MS017. Mikael Setterdahls intervjuer med svenska immigranter i Alberta, 1976, Svenska Emigrantinstitutet i Växjö.
- ⁷³ För en mer ingående källkritik av muntliga källor se t.ex. Kjeldstadli, Knut. "Kildekritik" *Muntlige kilder. Om bruk av intervjuer i etnologi, folkminnevitenskap og historie*. Ed. Bjarne Hodne, Knut Kjeldstadli & Göran Rosander. Norge 1981, s. 66ff.
- ⁷⁴ MS011-MS017. Mikael Setterdahls intervjuer med svenska immigranter i Alberta, 1976. Svenska Emigrantinstitutet i Växjö.
- ⁷⁵ Nelson, Helge. *The Swedes and the Swedish Settlements in North America*. Del I och Del II. Lund 1943.
- ⁷⁶ *Ibid.* Del I s. 2.
- ⁷⁷ Rice, s. 24ff.
- ⁷⁸ *Ibid.* s. 31ff.
- ⁷⁹ Ostergren, s. 170ff.
- ⁸⁰ Se Rice s. 15ff. och Wonders, William. "Mot Kanadas nordväst: Pioneer Settlement by Scandinavians in Central Alberta." *Geografiska Annaler*. 65 B (1983), s. 137ff. (Wonders har använt s.k. Homestead records som källmaterial.)
- ⁸¹ Ostergren, s. 170ff.
- ⁸² *Ibid.* s. 177.
- ⁸³ *Ibid.* s. 181ff.
- ⁸⁴ *Ibid.* s. 185.
- ⁸⁵ Rice, s. 33ff.
- ⁸⁶ *Ibid.* s. 40. De församlingar Rice tar upp är Lutheran, Mission Cov., Methodist, Baptist, Reformes, Presbyterian, och Roman Cath.
- ⁸⁷ *Ibid.* s. 45.
- ⁸⁸ *Ibid.* s. 83.
- ⁸⁹ *Ibid.* s. 74ff.
- ⁹⁰ *Ibid.* s. 76.
- ⁹¹ Rice väljer att koncentrera denna del av undersökningen på den manliga befolkningen eftersom kvinnorna tenderade att byta bostadsort oftare p.g.a. giftermål.
- ⁹² Rice, s. 78.
- ⁹³ *Ibid.* s. 23.
- ⁹⁴ *Ibid.* s. 64.
- ⁹⁵ *Ibid.* s. 67ff.
- ⁹⁶ Ostergren, s. 261.
- ⁹⁷ *Ibid.* s. 260ff.
- ⁹⁸ *Ibid.* s. 262.
- ⁹⁹ *Ibid.* s. 262.

- ¹⁰⁰ Gjerde, Jon. *From Peasants to Farmers. The Migration From Balestrand, Norway, to the Upper Middle West*. USA 1985, s. 10.
- ¹⁰¹ Blanck, Dag & Kivisto, Peter. "Intermarriage and the Melting Pot in Moline, 1910". *Swedes in America. New Perspectives*. Ed. Ulf Beijbom. Växjö 1993.
- ¹⁰² Richard. Canada 1991.
- ¹⁰³ Ibid. s. 157.
- ¹⁰⁴ Blanck & Kivisto 1993, s. 61ff.
- ¹⁰⁵ Ibid. s. 65.
- ¹⁰⁶ Richard, s. 76.
- ¹⁰⁷ Ibid. s. 157. Detta antagande är baserat på det faktum att Richard inte anger någon annan källa än censusen vid sin resultatredovining.
- ¹⁰⁸ Ibid. s. 120.
- ¹⁰⁹ Ostergren, s. 252. (Källmaterialet är mer exakt *Manuscripts of the U.S. Population Census 1880* och *Manuscripts of the Minnesota State Population Census 1905*.)
- ¹¹⁰ Se Ostergren, s. 350 not 26.
- ¹¹¹ Rice, s. 25.
- ¹¹² Ibid. s. 30.
- ¹¹³ Ostergren, s. 198ff.
- ¹¹⁴ Valet av 1880 års census motiverar Ostergren med det faktum att de första immigranterna som slagit sig ned i området vid denna tid bott där tillräckligt länge för att de skulle ha hunnit etablera sig.
- ¹¹⁵ Ostergren, s. 197.
- ¹¹⁶ Den amerikanska gruppen ägde i snitt 158 acres, varav 24,2 uppodlad mark, medan den tyska gruppen i snitt ägde 148,9 acres, varav 28,5 uppodlad mark.
- ¹¹⁷ Ostergren, s. 203ff.
- ¹¹⁸ Ibid. s. 208ff.
- ¹¹⁹ Ibid. s. 196ff.
- ¹²⁰ Ibid. s. 200ff.
- ¹²¹ Ibid. s. 247.
- ¹²² Hamberg, s. 62ff.
- ¹²³ Bouge, Allen. *From Prairie To Corn Belt. Farming on The Illinois and Iowa Prairies in the Nineteenth Century*. USA 1963.
- ¹²⁴ Rice, s. 49. Rice refererar till J.K. Wright's "Some Measure of Distribution." *Annals of the Association of American Geographers*, 27, 1937.
- ¹²⁵ Ibid. s. 49ff.
- ¹²⁶ För detta index i sin helhet se Duncan & Duncan s. 216ff.
- ¹²⁷ Rice, s. 51ff.
- ¹²⁸ Duncan, Otis Dudley & Duncan, Beverly. "A Methodological Analysis of Segregation Indexes" *American Sociological Review*. Vol. 20 1955, s. 210.
- ¹²⁹ Ibid. s. 52ff.
- ¹³⁰ Ibid. s. 55.
- ¹³¹ Ibid. s. 57ff.

¹³² Ibid. s. 58.

¹³³ Här kan man dock notera ett problem. Eftersom område III, omfattande bosättningar efter 1880, kartläggs med hjälp av 1880 års census, blir resultatet inte bara missvisande utan också direkt ointressant när man undersöker etnisk gruppbildning anno 1880. För att undersökningen mer giltig bör man låta grupp III innefatta bosättningar från och med år 1879 till och med år 1880. Även de "äldsta" bosättningarna i denna grupp, som blir maximalt två år, gamla måste i sammanhanget anses rätt nya.

¹³⁴ Rice, s. 60ff.

¹³⁵ Ibid. s. 63.

¹³⁶ Rosander, Göran. "«Muntlige kilder» – Hva og hvorfor" *Muntlige kilder. Om bruk av intervjuer i etnologi, folkminnevitenskap og historie*. Ed. Bjarne Hodne, Knut Kjeldstadli & Göran Rosander. Norge 1981, s. 21.

¹³⁷ Kjeldstadli, s. 83.

¹³⁸ Ljungmark, 1994, s. 73. (Ljungmark citerar Karin Grayton som intervjuades 1986 för Swedish Community Oral History Collection, Manitoba Multicultural Committee, Manitoba State Archives, Winnipeg (O.H.C.)

¹³⁹ Ostergren, s. 283.

¹⁴⁰ Ibid. s. 284ff.

¹⁴¹ Ibid. s. 288.

¹⁴² Ibid. s. 277ff.

¹⁴³ Ibid. s. 278ff.

¹⁴⁴ Hasselmo, Nils. *Amerikasvenska. En bok om språkutvecklingen i Svensk-Amerika*. Lund 1974.

¹⁴⁵ Ibid. s. 63ff.

¹⁴⁶ Haugen, Einar. *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*. USA 1969. Passim.

¹⁴⁷ Ostergren, s. 228.

¹⁴⁸ Joranger, passim.

¹⁴⁹ Richard, s. 121ff.

¹⁵⁰ Conzen, 1980. s. 6ff.

¹⁵¹ Legreid, Ann M. "'This morning's train from the East...' Nordic Image and Adjustment in the Frontier Midwest" *Out of Scandinavia. Essays on Transatlantic Crossings of Cultural Boundaries*. Ed. Poul Houe. *The Nordic Conference Papers. Volumes 13-14 July 1993*, s. 39ff.

¹⁵² Barth, Fredrik. Ed. "Introduction". *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Cultural Difference*. Norge 1994. (Första upplagan 1969) och Barth, Fredrik. "Enduring and emerging issues in the analysis of ethnicity". *The Anthropology of Ethnicity. Beyond 'Ethnic Groups and Boundaries'*. Ed. Hans Vermeulen & Cora Govers. Amsterdam 1996.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

OTRYCKTA KÄLLOR

Svenska Emigrantinstitutet i Växjö

MS011-MS017. Mikael Setterdahls intervjuer med svenska immigranter i Alberta, 1976.

TRYCKTA KÄLLOR

Blanck, Dag & Kivisto, Peter. "Intermarriage and the Melting Pot in Moline, 1910". *Swedes in America. New Perspectives*. Ed. Ulf Beijbom. Växjö 1993.
Hasselmo, Nils. *Amerikasvenska. En bok om språkutvecklingen i Svensk-Amerika*. Lund 1974.

Ljungmark, Lars. *Svenskarna i Winnipeg. Porten till prärien 1872-1940*. Växjö 1994.

Ostergren, Robert C. *A Community Transplanted. The Trans-Atlantic Experience of a Swedish Immigrant Settlement in the Upper Middle West, 1835-1915*. Uppsala 1988.

Rice, John. "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County, 1880-1905" *Geographical Reports 4*. Published by The Department of Geography, University of Umeå 1973.

Richard, Madeline A. *Ethnic Groups and Marital Choices. Ethnic History and Marital Assimilation in Canada, 1871 and 1971*. Canada 1991.

LITTERATUR

Barth, Fredrik. "Enduring and emerging issues in the analysis of ethnicity".

I: *The Anthropology of Ethnicity. Beyond 'Ethnic Groups and Boundaries'*. Ed. Hans Vermeulen & Cora Govers. Amsterdam 1996.

Barth, Fredrik. Ed. "Introduction". *Ethnic Groups and Boundaries. The Social Organization of Cultural Difference*. Norge 1994. (Första upplagan 1969.)

Beijbom, Ulf. Ed. *Swedes in America. New Perspectives*. Växjö 1993.

Beijbom, Ulf. "The Swedish Emigrant Institute and the documentation of the transatlantic emigration era". *Language contact across the North America: Proceedings of the working groups held at University College, Galway (Ireland), August 29 - September 3, 1992 and the University of Göteborg (Sweden), August 16-21, 1993*. Ed. P. Sture Ureland & Iain Clarkson. Tü-

- bingen 1996. (Linguistische Arbeiten; 359.)
- Björk, Ulf Jonas. "Making Swedish-America Visible: The Fiction and Essays of Johan Person." *Out of Scandinavia. Essays on Transatlantic Crossings of Cultural Boundaries*. Ed. Poul Houe. *The Nordic Conference Papers. Volumes 13-14 July 1993*.
- Blanck, Dag. "Five decades of research on Swedish immigration to North America". *Language contact across the North America: Proceedings of the working groups held at University College, Galway (Ireland), August 29 - September 3, 1992 and the University of Göteborg (Sweden), August 16-21, 1993*. Ed. P. Sture Ureland & Iain Clarkson. Tübingen 1996. (Linguistische Arbeiten; 359.)
- Blanck, Dag & Kivisto, Peter. "Intermarriage and the Melting Pot in Moline, 1910". *Swedes in America. New Perspectives*. Ed. Ulf Beijbom. Växjö 1993.
- Bodnar, John. *The Transplanted. A History of Immigrants in Urban America*. USA 1987.
- Bouge, Allen. *From Prairie To Corn Belt. Farming on The Illinois and Iowa Prairies in the Nineteenth Century*. USA 1963.
- Boyer, Paul S., et al. *The Enduring Vision. A History of the American People*. USA 1995.
- Brattne, Berit. *Bröderna Larsson. En studie i svensk emigrantagentverksamhet under 1880-talet*. Uppsala 1973.
- Clemensson, Per & Andersson, Kjell. *Emigrantforsk! Steg för steg*. Stockholm 1996.
- Conzen, Kathleen Niels. "Ethnic Patterns in American Cities: Historiographical Trends." *Swedes in America. New Perspectives*. Ed. Ulf Beijbom. Växjö 1993.
- Conzen, Kathleen Niels. "Historical Approaches to the Study of Rural Ethnic Communities". *Ethnicity on the Great Plains*. Ed. Frederick C. Luebke. USA 1980.
- Duncan, Beverly & Duncan Otis Dudley. "A Methodological Analysis of Segregation Indexes" *American Sociological Review*, vol 20, 1955.
- Fernández-Armesto, Felipe. *Millennium. De senaste tusen årens historia*. Göteborg 1995.
- Fisher, Robin. *Contact and Conflict. Indian-European Relations in British Columbia, 1774-1890*. Canada 1977.
- Gjerde, Jon. *From Peasants to Farmers. The Migration from Balestrand, Norway, to the Upper Middle West*. USA 1985.
- Hamberg, Eva M. *Studier i internationell migration*. Stockholm 1976. (Diss.)
- Handlin, Oscar. *The Uprooted*. USA 1951.
- Hasselmo, Nils. *Amerikasvenska. En bok om språkutvecklingen i Svensk-Amerika*. Lund 1974.
- Haugen, Einar. *The Norwegian Language in America. A Study in Bilingual Behavior*. USA 1969.

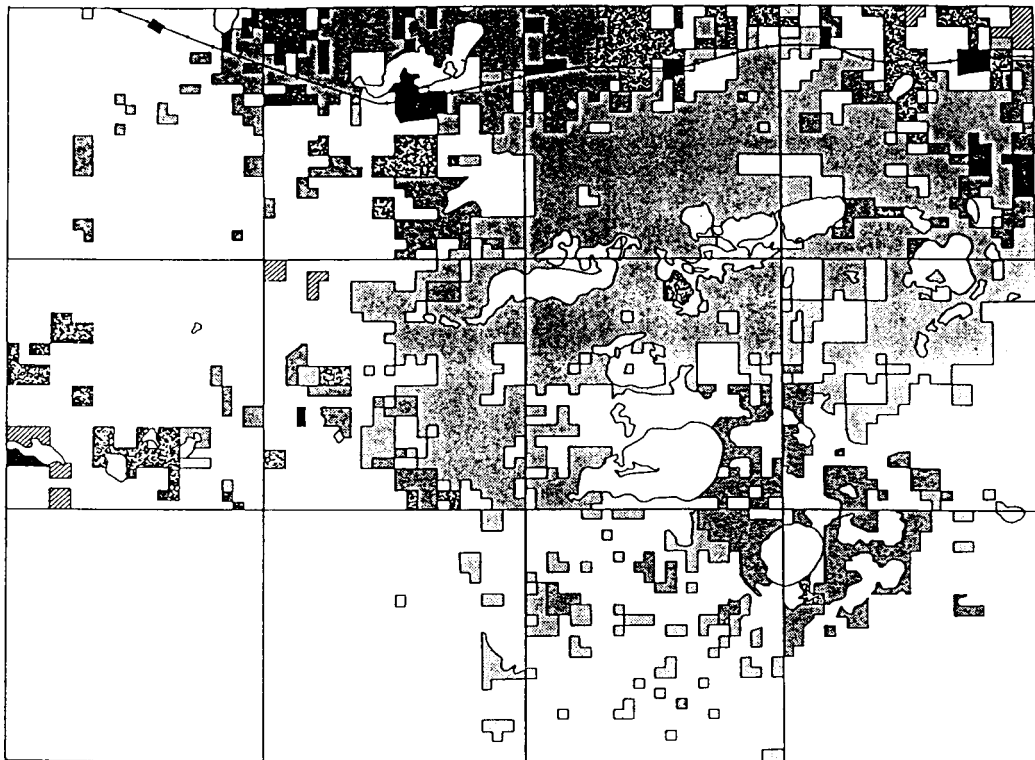
- Higham, John. "From Process to Structure: Formulations of American Immigration History" *American Immigrants and their Generations. Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years*. Ed. Peter Kivisto & Dag Blanck. USA 1990.
- Hvidt, Kristian. *Flugten til Amerika eller Drivekraefter i masseutvandringen fra Danmark 1868-1914*. Odense 1971.
- Jansen, Viveka. *A Bibliography of Early Swedish Settlement in Alberta, 1890-1930*. A paper submitted to the Faculty of library science in partial fulfilment of the requirements for the degree of master of library science. Edmonton, Alberta 1979. Opublicerad uppsats. (Tillgänglig på Svenska Emigrantinstitutet i Växjö.)
- Joranger, Terje Hasle. *Bosetningsdynamikken blant valdris-innvandrere i den øvre delen av Midt-Vesten*. Foredrag til Ingrid Semmingsen Minneseminar 14.3.1997. Opublicerad uppsats.
- Kjeldstadli, Knut. "Kildekritik" *Muntlige kilder. Om bruk av intervjuer i etnologi, folkminnevitenskap og historie*. Ed. Bjarne Hodne, Knut Kjeldstadli & Göran Rosander. Norge 1981.
- Legreid, Ann M. "'This morning's train from the East...' Nordic Image and Adjustment in the Frontier Midwest" *Out of Scandinavia. Essays on Transatlantic Crossings of Cultural Boundaries*. Ed. Poul Houe. *The Nordic Conference Papers. Volumes 13-14 July 1993*.
- Lindström, Varpu. "The Development of a Multicultural Society in Canada" *Welfare States in Trouble*. Ed. Sune Åkerman & Jack L. Granatstein. Umeå 1995.
- Ljungmark, Lars. *For Sale - Minnesota. Organized Promotion of Scandinavian Immigration 1866-1873*. Stockholm 1971.
- Ljungmark, Lars. *Svenskarna i Winnipeg. Porten till Prærien 1872-1940*. Växjö 1994.
- Matthews, Fred. "Paradigm Changes in Interpretations of Ethnicity, 1930-80: From Process to Structure" *American Immigrants and their Generations. Studies and Commentaries on the Hansen Thesis after Fifty Years*. Ed. Peter Kivisto & Dag Blanck. USA 1990.
- McKay, John P, Et. al. *A History of World Societies*. (Third Edition) USA 1992.
- Nelson, Helge. *The Swedes and the Swedish Settlements in North America*. Del I och II. Lund 1943.
- Nordahl, Per. *Weaving the Ethnic Fabric. Social Networks among Swedish-American Radicals in Chicago 1890-1940*. Umeå 1994. (Diss.)
- Norman, Hans. "Swedes in North America" *From Sweden to America*. Ed. Harald Runblom & Hans Norman. Uppsala 1976.
- O'Callaghan, Bryn. *An Illustrated History of the USA*. England 1990.
- Ostergren, Robert C. *A Community Transplanted. The Trans-Atlantic Experience of a Swedish Immigrant Settlement in the Upper Middle West, 1835-1915*. Uppsala 1988.

- Pers, Mona. "Go West Go West" *A Common Wealth. Life and Culture in the English-speaking World*. Utbildningsradion. Belgien 1990.
- Rice, John. "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County, 1880-1905" *Geographical Reports 4*. Published by The Department of Geography, University of Umeå 1973.
- Richard, Madeline A. *Ethnic Groups and Marital Choices. Ethnic History and Marital Assimilation in Canada, 1871 and 1971*. Canada 1991.
- Rosander, Göran. "«Muntlige kilder» – Hva og hvorfor" *Muntlige kilder. Om bruk av intervjuer i etnologi, folkeminnevitenskap og historie*. Ed. Bjarne Hodne, Knut Kjeldstadli & Göran Rosander. Norge 1981.
- Runblom, Harald. "A Brief History of a Research Project." *From Sweden to America. A History of the Migration*. Ed. Harald Runblom & Hans Norman. Uppsala 1976.
- Runblom, Harald. "Scandinavian Cultural Patterns Overseas: An Introduction" *Scandinavia Overseas. Patterns of Cultural Transformation in North America and Australia*. Ed. Harald Runblom & Dag Blanck. Uppsala 1990.
- Rönnqvist, Carina "Jag kan icke avhålla mig från att omtala..." *Att använda immigranternas egna berättelser vid nordamerikansk immigrantforskning*. Opublicerad uppsats. Umeå universitet 1997.
- Schlesinger, Arthur M. Jr. *The Disuniting of America. Reflections on a Multicultural Society*. USA 1993.
- Williams, Allen, Jr. Et. al. "Ethnic Assimilation and Pluralism in Nebraska" s *Ethnicity of the Great Plains*. Ed. Frederick C. Luebke. USA 1980.
- Wonders, William C. "Mot Kanadas nordväst: Pioneer Settlement by Scandinavians in Central Alberta." *Geografiska Annaler. 65 B (1983) 2*.
- Wright, J.K. "Some Measure of Distribution." *Annals of the Association of American Geographers, 27, 1937*.
- Åkerman Sune, Et. al. "Emigration, Family and Kinship". *American Studies in Scandinavia 9 (1977): 105-122*.
- Åkerman, Sune & Ljungmark, Lars. *The Swedes in Canada*. Umeå universitet. Opublicerad uppsats.

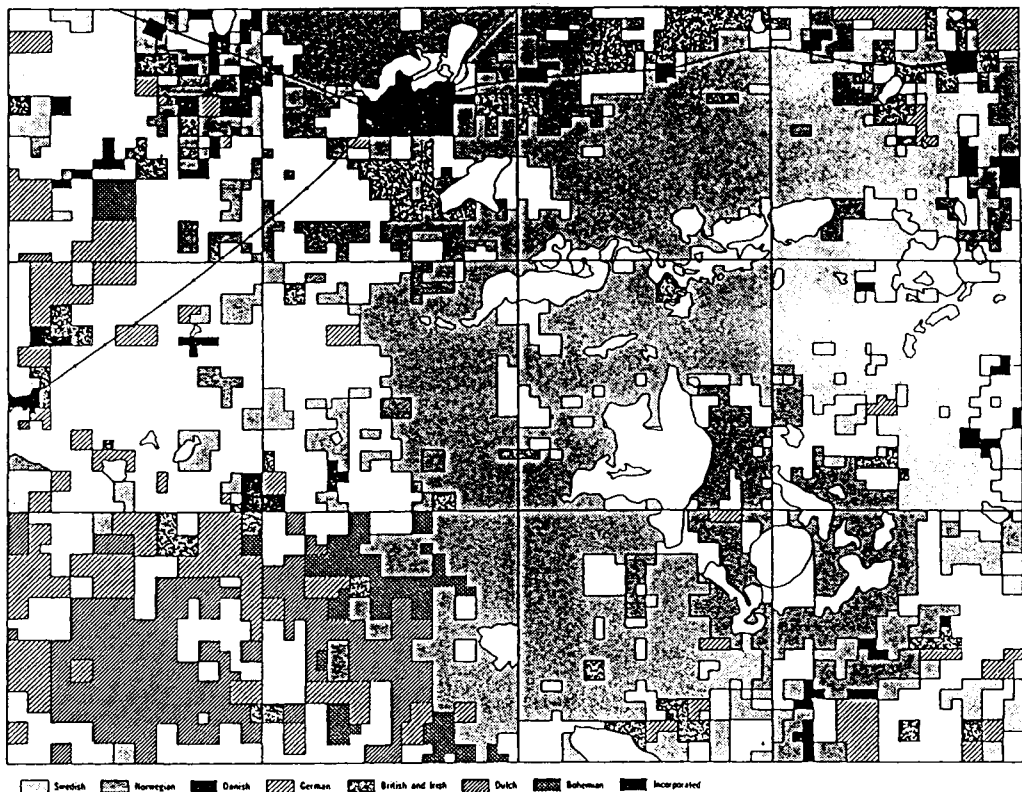
BILAGOR

BILAGA 1

Exempel på kartor över jordägandet hos de olika etniska grupperna i Kandiyo-ohi County

Swedish Norwegian Danish German British and Irish Incorporated

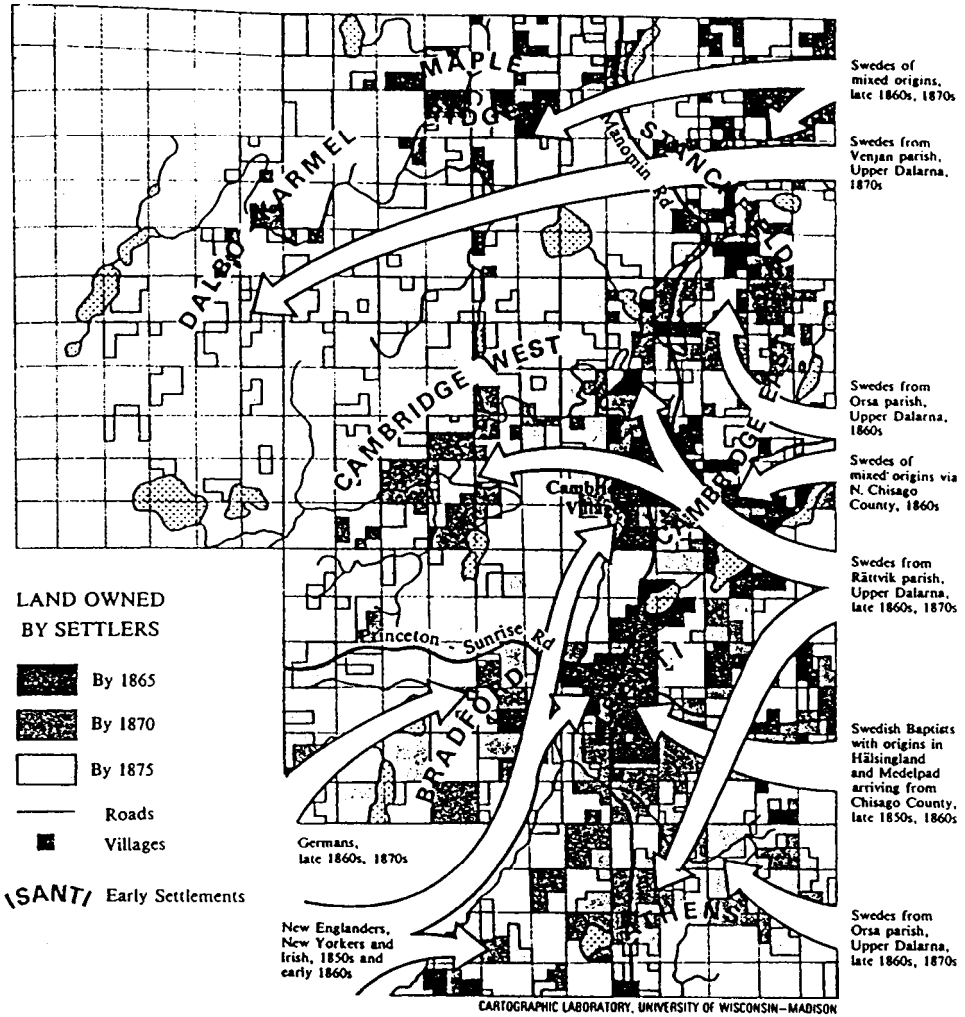

Källa: John Rice: "Patterns of Ethnicity in a Minnesota County, 1880-1905", s. 27 och 29.

BILAGA 2

Tre bosättningsfaser i Isanti County, 1865, 1870 och 1875

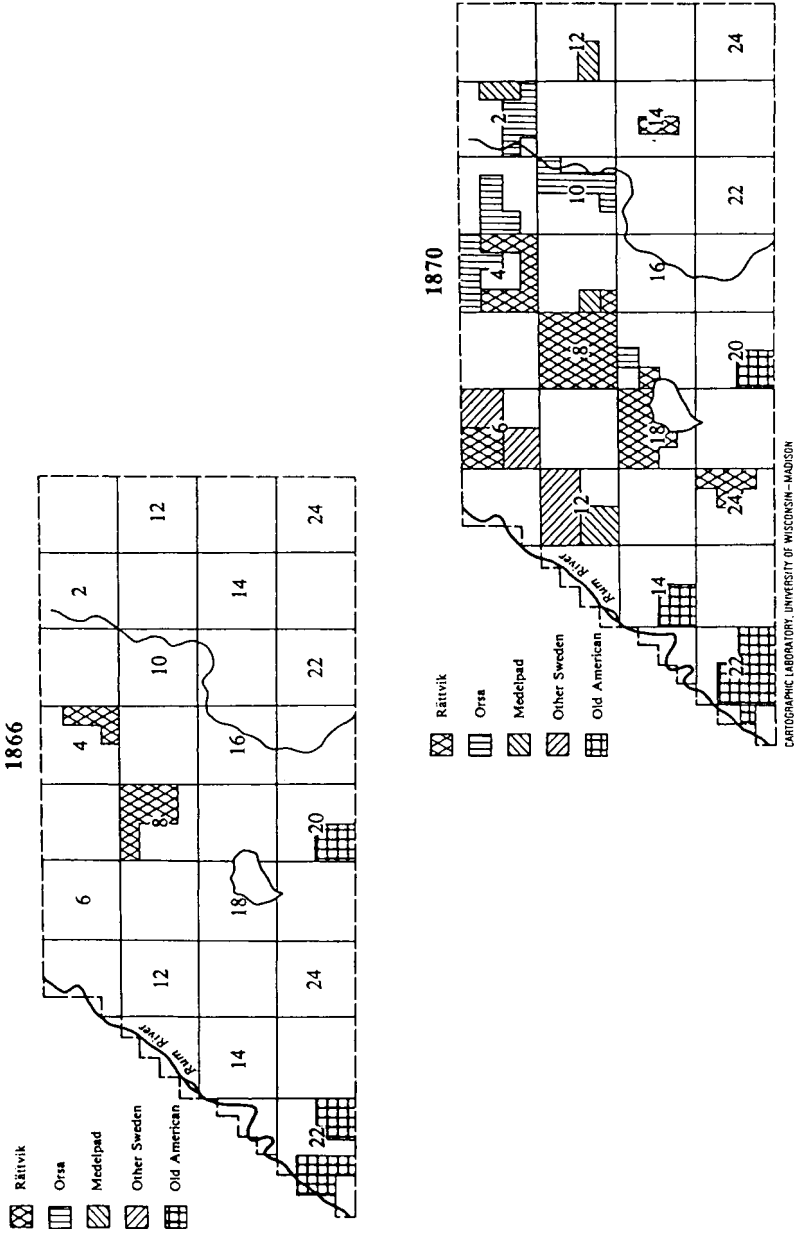
THE NEW LAND

Källa: Robert. C. Ostergren. *A Community Transplanted*, s. 171.

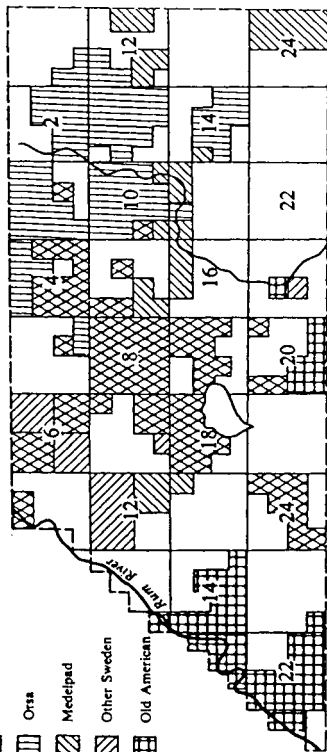
BILAGA 3

Kartor över svensk regional gruppering i Isanti County, 1860-1910

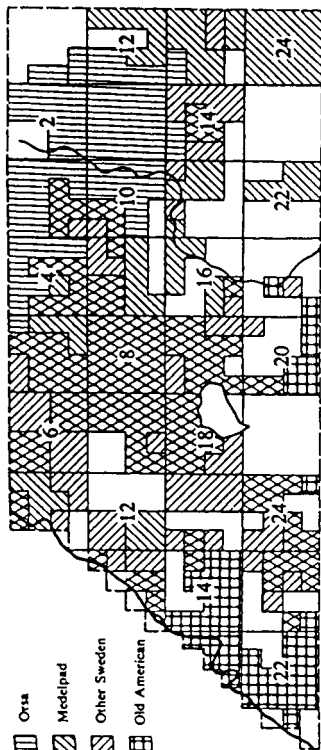
1880

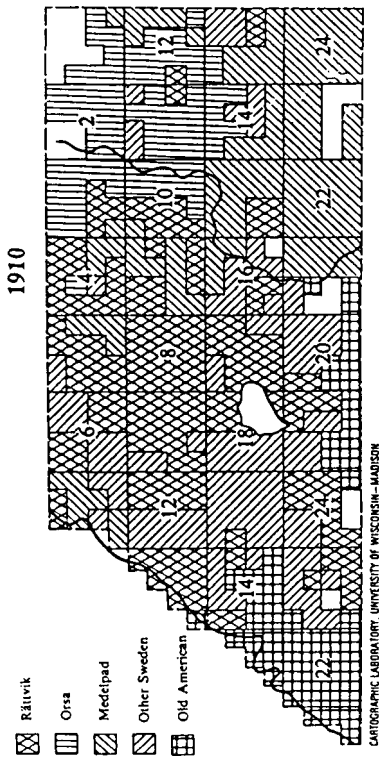
- Rättvik
- Orsa
- Medelpad
- Other Sweden
- Old American

1895

- Rättvik
- Orsa
- Medelpad
- Other Sweden
- Old American

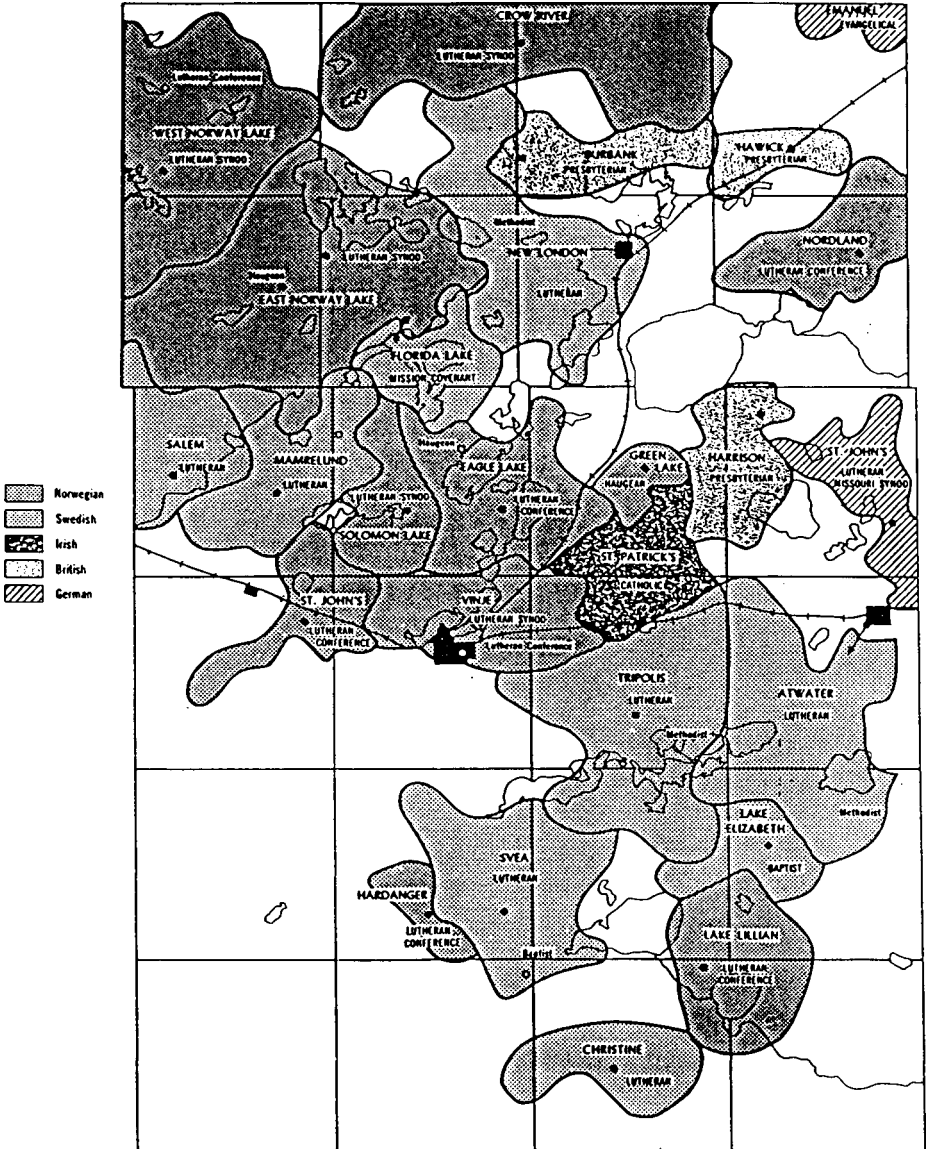

Källa: Robert C. Ostergren. *A Community Transplanted*, s. 182-183.

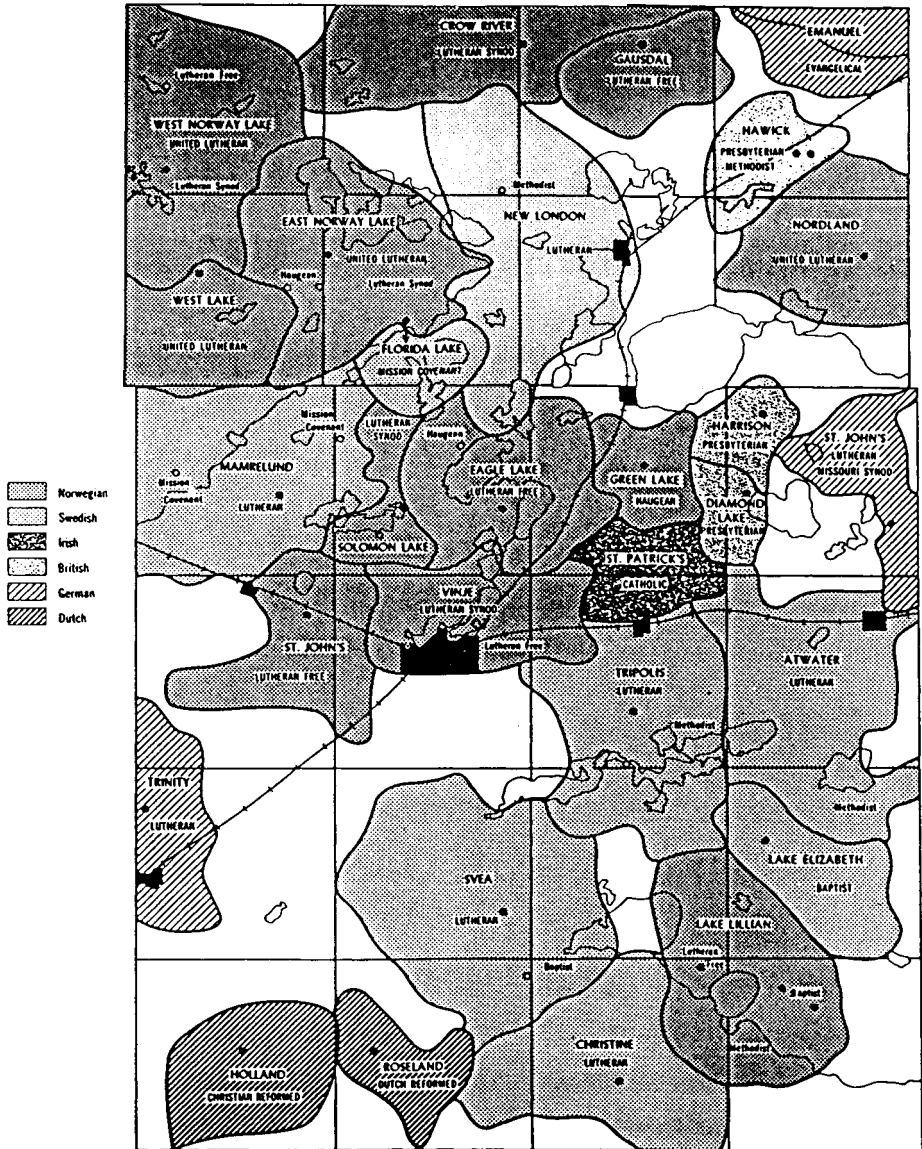
BILAGA 4

Kartor över "kyrkokommunerna" i Kandiyohi County 1880 och 1905

1. Kyrkokommunerna 1880

2. Kyrkokommunerna 1905

Källa: John G. Rice: *Patterns of Ethnicity in a Minnesota County 1880-1905*, s. 42 och 43.

KULTURENS FRONTLINJER

1. Kulturgräns norr: Förändringsprocesser i tid och rum. Presentation av forskningsprogram jämte en uppsats om tvärvetenskap. Umeå 1997.
2. Kartan i kulturforskningens tjänst. En artikelsamling redigerad av Lars-Erik Edlund. Umeå 1997.
3. Ulf Lundström: Bönder och gårdar i Skellefteå socken 1539-1650. Umeå 1997.
4. Lars Olov Sjöström: Bönder och borgerlighet i festseder och matvanor. En etnologisk studie i kulturgränser utifrån Skellefteå. Umeå 1997.
5. Kurt Genrup: Germania och Moder Svea: Kulturella möten och gränser. Umeå 1997.
6. Daniel Lindmark: Puritanismen och lättsinnet. Fem föredrag om folkläsnings och folklig fromhet. Umeå 1997.
7. Olavi Korhonen & Birger Winsa: Språkliga och kulturella gränser i Nordskandinavien. Umeå 1997.
8. Carina Rönnqvist: Var går gränsen? Metoder vid kartläggning av kulturgränser i immigrantsamhällen. Umeå 1998.
9. Torbjörn Daneli: Skelleftebygden som kulturgräns för företagande: En studie av företagsutvecklingen i Skelleftebygden under 200 år. Umeå 1998.